

„Najprije u Antiohiji nazvaše učenike hrišćanima.“ Djela 11:26

Antiohija
septembar/oktobar 2017. broj 149

RE
FORMA
CIJA

31.10.1517.

500 GODINA REFORMACIJE

31.10.2017.

U VODNA RIJEČ

Reformacija se najčešće povezuje sa pokretom koji se pojavio prije 500 godina u Njemačkoj, ali je to zapravo proces promjena koji je aktuelan još od apostolskih dana. Crkva je pozvana da se mijenja i preobličava u skladu sa Božijom voljom koja je otkrivena u Bibliji. Sve reforme i reformski pokreti su stoga naglašavali važnost Božije Riječi i nastojali istu da približe vjernicima.

U knjizi proroka Isaije je zabilježeno da Božija Riječ ima efekat da promijeni na bolje. Ona se ne vraća Bogu prazna i neobavljenog posla, već donosi promjenu u ljudima, u crkvi i u pojedincima. Reformacija je dakle konstantan proces koji je neophodan u životu crkve i pojedinca. Ona ne znači mijenjanje temeljnih vjerovanja, principa, vrijednosti i morala, već korigovanje i popravljavanje baš iz razloga da bi se prethodno pomenute stvari što više realizovale i ispoštovale, te da bismo bolje služili Bogu i ljudima.

Istorija bilježi različite reformističke pokrete koji su u većoj ili manjoj mjeri uticali na crkvu i društvo. Neki od tih pokreta su imali uticaj samo u svom vremenu i na određenom prostoru, dok

su neki ostvarili dugotrajniji i širi uticaj. Reformacija (ili protestantizam) koja je nastala prije pet stotina godina u srcu Evrope, traje do današnjih dana i ostvarila je ogroman uticaj na globalnom planu. Podstakla je misijsko djelovanje, širenje hrišćanstva, štampanje i približavanje Biblije svim vjernicima, iznjedrila je današnje evanđeosko hrišćanstvo, trasirala je put mnogim pozitivnim promjenama u društvu.

Mi kao evanđeoski vjernici, imamo veze sa Luterovom reformacijom, kao i sa drugim reformatorima prije i poslije, ali nismo njihovi sljedbenici. Slijedimo Isusa koji je alfa i omega naše vjere. Reformacija je poziv da se vratimo Bogu, Isusu, Bibliji, i da se korigujemo i promijenimo.

Ovaj broj Antiohije je u potpunosti posvećen značajnom jubileju koji nas podsjeća na ono što se dogodilo u Vitenbergu 1517. godine. Korisno je poznavati istorijske događaje koje nam mogu pomoći u shvatanju i razumijevanju našeg identiteta, korijena i prošlosti, da bismo što bolje mogli nastaviti dalje.

Branko Erceg, Banjaluka

S EĆANJE NA REFORMACIJU

**„Jer ovako veli Gospod:
Evo me, ja ću tražiti ovce svoje
i gledati ih.“**
(Jezekilj 34,11)

Jednom mi je jedan čovek rekao da sećanje na reformaciju nije pravi hrišćanski praznik.

Rekao mi je sledeće: „Svi drugi hrišćanski praznici naglašavaju šta je Bog učinio za nas. Poklonio nam je svoga Sina. To je Božić. Dao je da razapnu njegovog Sina i zato obeležavamo Veliki petak! Vaskrsnuo ga je iz mrtvih i praznik koji nas na to podseća je Vaskrs. Uzvisio ga je u slavu, i to je praznik Vaznesenja. Poslao nam je Svetog Duha i imamo praznik koji se zove Duhovi. Svi pomenuti praznici su povezani sa Božjim delima spasenja. Ali sećanje na dan reformacije? Tu se radi o delu čoveka!“

Na praznik koji zovemo Dan reformacije, zaista možemo da gledamo kao na delo čoveka. Uz to postoje i slike koje Lutera pri-

kazuju kao heroja koji drži stegnutu pesnicu na Bibliji. Takve predstave su previše idilične i idealistične. Dan reformacije, odnosno sećanje na reformaciju takođe svedoči o Božjim delima. Poručuje da Bog ne samo da je sagradio svoju crkvu na temelju Isusa Hrista, već da se za svoju crkvu interesuje i dalje. U 34. poglavlju knjige proroka Jezekilja se potresno govori kako su zatajili pastiri ljudi. Ostavili su svoje ovce da gladuju, pa je morao da se oglasi Bog: „Ja ću tražiti ovce svoje.“ On je probudio reformatore, koji su ovcama ponovo doneli evanđelje. I danas se „očajava nad crkvom“. Ljudski pastiri je ne mogu sačuvati, ali dobri Pastir će da zaštiti svoje ovce. To je poruka praznika sećanja na reformaciju.

Gospode, Ti veliki pastiru svojih ovaca. Oslanjamo se potpuno na Tebe. Amin.

Wilhelm Busch

R IJEČ BOŽJA, DRAGA I MOĆNA

Martin Luter je napisao: „Živa je Biblija, govori meni; ima noge, traži me; ima ruke, uhvati me.“

Biblija sama kaže: „*Uistinu je živa i djelotvorna riječ Božja. Ona je oštija od svakoga dvosjeklog mača i prodire do rastavljanja duše i duha, zglobova i moždine, i može suditi nakane i misli srca.*“ (Jevrejima 8:56)

Martin Luter je bio redovnik, svećenik i profesor teologije. Njegov život je pravi primjer koliko je Biblija živa.

Biskup Albreht je 1517. godine uz papinu dozvolu počeo prodavati oprostajnice, to jest oprostjenje grijeha za duše koje se nalaze u čistilištu. Ljudi su mogli kupiti oprostjenje za svoje ili grijeha drugih!

Martin Luter je postao redovnik jer je razumio Božju riječ i

saznao da čovjek mora da se pokaje za svoje grijehе. Za njega, život u samostanu je bio dobar način da se pokaje za svoje grijehе. Njemu je bilo neshvatljivo da neko može platiti za oprostjenje svojih ili tuđih grijehа. Zato je prodaja oprostajnica uzrokovala Luterov protest. To je bio početak Reformacije.

Prva uloga Božje riječi jeste da uvjeri čovjeka da je grešan, i potakne ga na pokajanje. Možemo reći da je Biblija kao policajac. Ima noge i ruke da juri onoga ko je prekršio Božji zakon koji se nalazi u Bibliji. Luter je znao da je grešan. Rekao je da, ukoliko bi dopustio ispovjednik, on sam bi se ispojedaо satima.

Ako osoba ne zna da je grešna, ona je onda u velikoj nevolji. U mladosti ja sam bio takav. Znao sam da nisam savršen, ali nisam

upoznao Božju pravednost i svetost. Kada sam imao 20 godina, Duh Sveti mi je otvorio um da se sjetim Božje zapovjedi. Poput carinika u hramu i ja sam rekao Bogu: „Imaj milost za mene grešnika.“

Kao redovnik Luter je saznao da je još uvijek grešan. Sznao je da život u samostanu ne može spasiti ljudsku dušu. Počeo je da proučava Poslanicu Rimljanima. Osjećao je strah jer je glavna tema te poslanice Božja pravednost. Kada god bi Luter čitao Rimljanima 1:16-17, uvijek bi se zaustavio kod fraze „pravednost Božja“. Bojao se jer je kad god bi usporedio svoju i Božju pravednost, njegovoj bi uvijek nešto nedostajalo. Luter je mislio da ga Bog gleda namrgođeno, kao što strog ozbiljan sudija gleda osuđenike.

U tom periodu, ljudi su počeli čitati i proučavati Bibliju na izvornim jezicima. Kada je čitao Bibliju na latinskom, opravdanje je podrazumijevalo nešto što je trebalo čovjek da učini. Na izvornom jeziku opravdanje ima drugačije značenje; to je nešto što je darovano čovjeku.

Dok je Luter bio u samostanskoj kuli u Vitenbergu postalo mu je jasno šta je opravdanje, pa se njegov pogled prema Bogu i

prema sebi sto posto promijenio! Vidio je da Bog voli i oprašta. Takođe, vidio je sebe kao kao onoga koji je voljen i kome je oprošteno.

Druga uloga Božje riječi jeste da navješćuje Radosnu vijest, tj. da Bog opravda one koji vjeruju u Njegovog Sina, Isusa Hrista. Možemo reći da Božja riječ ima noge i ruke kao Otac u Isusovoj usporedbi (Luka 15:11-24). Kada se sin vratio svome domu i svome ocu, Otac je potrčao ka njemu i njegove ruke su zagrlile sina.

Luter je poučavao propovjednike da propovijedaju i Zakon i Evanđelje. Zakon koji čovjeka ubi, i Evanđelje koje ga ponovo oživi! I Zakon i Evanđelje se nalaze u Bibliji, u Svetom Pismu, pa u Božjoj riječi.

Luter je toliko ljubio Sveto Pismo da ga je prevodio na njemački jezik da bi svi njegovi sunarodnici mogli sami za sebe čitati i učiti Bibliju. Imao je povjerenje u Duha Svetoga da je sposoban i kadar poučavati i druge kao što je poučavao i njega samoga.

Kasnije je jednom prilikom u svome životu Luter citirao drugovima koji su sa njim sjedili za stolom Psalam 33: „Božjom su riječju nebesa i zemlja stvoreni“,

a zatim je nastavio: „Riječ mora učiniti ovo a ne mi, bijedni grešnici. Ukratko, propovijedaću je, poučavaću je i pisati o njoj; ali neću primorati nikoga silom, jer vjera mora slobodno stići bez prinude. Uzmite mene kao primjer. Borim se protiv oprostajnica i svih papista, ali nikad silom. Jednostavno, poučavao sam, propovjedao sam i pisao sam o Božjoj riječi, i pored toga nisam ništa više učinio. Dok sam ja spavao (Marko 4:26-29) ili dok sam pio vitenberško pivo sa svojim prijateljima Filipsom i Amsdorfom, Riječ je toliko snaž-

no oslabila papstvo. Ni princ ni car nikad papstvu nisu zadali takve udarce. Ja nisam ništa učinio, već je Riječ sve učinila.“

Riječ Božja je reformisala crkvu. I sama crkva je pokazala žar za Svetim Pismom. Jedna od glavnih zasluga Reformacije jeste Sveto Pismo na lokalnim savremenim jezicima. Zbog toga se današnji čovjek može susreti sa Zakonom i Evanđeljem.

Neka i vaše iskustvo sa Svetim Pismom bude slično.

Mark Eikost, Zenica

Ti ostani u onome što si naučio i u šta si uveren, svestan od koga si naučio i da od malih nogu znaš Sveta pisma, koja mogu da te učine mudrim za spasenje kroz veru u Hrista Isusa. Sve Pismo je od Boga nadahnuto i korisno za poučavanje, za prekorevanje, za popravljavanje, za odgajanje u pravednosti, da Božiji čovek bude potpuno pripremljen za svako dobro delo.

2. Timoteju 3:14-17

MISLI MARTINA LUTERA

Vera je slobodan čin i niko ne može biti prisiljen da veruje.

Evandeosku nauku treba da brani sam Bog. Što se ljudi budu manje uplitali, to će očiglednije biti Božije posredovanje.

U svakom slučaju nikada nećemo moći jednom verniku oduzeti veru i istinu, čak i ako mu oduzmemo život.

Duša izmiče svakoj ljudskoj zamci i priznaje samo Božiju silu...

Popovi bi se morali moliti, a ne vladati nad ljudima.

Vera je božansko delo koje potiče od Duha i, prema tome, nijedna spoljna sila ne može se nametnuti, niti je stvoriti.

Treba da se molimo da se naši neprijatelji obrate i postanu naši

prijatelji, a ako ne, da njihova dela i planovi budu osuđeni na propast i neuspeh, i da njihove ličnosti propadnu radije nego evanđelje i Carstvo Hristovo.

Ne treba se služiti svetovnom silom niti upotrebljavati oružje za odbranu Božijeg dela.

Nije u redu, i ja zaista žalim, da su ovi jadni ljudi [krivoverci] tako tragično ubijani, spaljivani i mučeni do smrti. Treba da dozvolimo svakome da veruje kako želi. Ako je njegova vera pogrešna, biće dovoljno kažnjen u večnom ognju pakla. Zašto bismo onda ubijali te ljude i u ovom životu, ako je njihova greška samo u veri, a nisu krivi za pobunu ili protivljenje vlastima?

P RINCIPI REFORMACIJE

Većini nas u protestantskim crkvama, poznato je pet osnovnih načela protestantizma: *sola Scriptura, sola gratia, sola fides, solus Christus i soli Deus gloria* ili *samo Pismo, samo milost, samo vjera, samo Hrist i samo Bogu slava*.

Manje je poznato da, u stvari, svi ovi principi nisu istaknuti u vrijeme Lutera, Kalvina i ostalih velikana našeg pokreta nego su se razvijali kroz nekoliko vijekova. Istina je da već u prvim djelima reformatora jasno prepoznajemo svih pet pomenutih principa. Oni su bili više ili manje jasno isticani, ali činjenica je da su samo milost i vjera doslovno isturene kao borbeni poklič protestanata u sukobu sa Rimokatoličkom crkvom. Ta dva principa su predstavljala suštinu razilaženja sa teologijom Rima.

Rimokatolička crkva tada je nametala, a nameće i danas, druge nepotrebne stvari kada je u pitanju spasenje pojedinca i pripadanje univerzalnoj Crkvi. Međutim, svih pet principa su počeli da se pojavljuju zajedno tek od sredine 20. vijeka i od tog perioda predstavljaju duhovnu legitimaciju svih crkava protes-

tantske baštine. Da li je to zaista tako? Krenimo redom.

Sola Scriptura

Kakav je odnos vjernih u 21. vijeku prema Božjoj Riječi? Površno gledano, čini se da situacija nikada nije bila bolja. Prema statistikama koje nije teško naći na internetu, Biblija je i dalje najprodavanija knjiga na svijetu, prevedena, djelomično ili u cijelosti, na više od 2000 „živih“ jezika. Sve više ljudi je u mogućnosti doći do Pisma i čitati ga na svom maternjem jeziku i u toj vrsti dosezanja naroda, protestanti ubjedljivo prednjače ispred svih drugih hrišćanskih denominacija. Međutim, sjetimo se da je jedna od najjače isticanih zamjerki Rimokatoličkoj crkvi 16. vijeka bilo upravo udaljšavanje od Pisma kao jedinog i vrhovnog autoriteta za vjerovanje i praksu hrišćana, te dodavanje takozvane „svete tradicije“. Luter i ostali su pokušali odbaciti sva učenja koja se ne nalaze u Bibliji, a nju promovisti kao jedini izvor istine za život vjernika. Gdje smo mi danas, petsto godina kasnije?

Možda je ovo što slijedi samo

jedan subjektivan, pa samim tim i netačan uvid, ali ono što čitam o svjetskim trendovima u Crkvi i ono što znam o mnogim hrišćanskim zajednicama, situacija je daleko od dobre.

Pogledajte samo šta se u zadnjih dvadesetak godina dogodilo u nekoliko velikih protestantskih denominacija i naći ćete brojne primjere u kojima se sasvim očigledno odstupilo od biblijskog učenja. Primjera je mnogo i ne mogu pisati o svima, ali pomenuću samo nekoliko poznatih i očiglednih stvari.

Homoseksualizam sve više postaje prihvatljiv stil života i sve više crkava se stavlja u odbranu prava takozvane *gay* populacije. Neke denominacije su otišle toliko daleko da dozvoljavaju i zaređenje homoseksualnih pastora i „pastirica“.

Ekumenizam je zahvatio veliki dio Crkve kao razbuktali plamen i sve više i sve češće se čuju

izjave tipa: „Jedan Bog, samo su različiti putevi do Njega“, „Svi smo djeca jednoga Boga“, i slično. Ma koliko to lijepo zvučalo, jako je daleko od onoga čemu nas uči Božja Riječ.

U koriјenu pomenutih stavova bez sumnje stoje dobri motivi. Ljudi se žele približiti, dati čast jedni drugima, preći velike i teške stvari koje kršćane neumitno razdvajaju od drugih ali, bez namjere da ulazim u veliku raspravu, i početnik u studiranju Pisma zna da nam Bog nije dao takav mandat. Istina, naša je dužnost sve ljude dovesti do zajedništva, ali u prvom redu s Bogom, a ne sa sobom. Mi se možemo miriti sa ljudima, ali istinskog pomirenja nema ni za koga osim kroz prvobitno pomirenje sa Tvorcem. Težnja za mirom, bez Božjeg mira (*Šalom*), samo je smirivanje stvari ovdje na zemlji, dok ljude i dalje šaljemo u pakao. Nije li to licemjerno?

Kao što sam pomenuo, mnogo je stvari koje su ušle u našu globalnu i lokalnu teologiju i, pored gore navedenog, posebno želim potcrtati snažan upliv sekularne nauke u svakodnevni život naših lokalnih crkava, posebno kada su u pitanju discipline poput psihologije, koje se tiču mentalnog i društvenog zdravlja individue i porodice, kao osnovne ćelije jednog društva.

Sve lakše je primijetiti kako pastori i hrišćanski savjetnici posežu za navodnim „otkrićima“ ovih nauka u odnosu prema vjernima u crkvi. Generalno gledano, mnoge crkvene vođe su postale „životni treneri“ umjesto da postanu ili ostanu propovjednici i učitelji Božje Riječi.

Ako stvarno vjerujemo da je Biblija dovoljna za život u svakom njegovom segmentu, čemu posezanje za nečim izvan nje? Bojim se da nas je i ovdje svijet uspio privući sebi tako da mu se još malo prilagodimo, ne bismo li „postali relevantni“, pokazali da smo „moderni i obrazovani“, da „pratimo svjetske trendove“.

Ne tako davno imao sam jednu potpuno apsurdnu situaciju. Trebalo je napisati kritički osvrt na tek prevedenu, novu knjigu o

pastorologiji, čak i prije njenog štampanja. Ona je, barem prema sadržaju, imala sve što bi jedna takva knjiga trebalo da ima: opis ličnog života pastora, rada sa pojedincima, porodicama, ljudima različitih dobnih grupa, savjetovanje za različite probleme, itd. Međutim, sve je bilo puno svjetovne psihologije da sam morao izraziti svoje negodovanje. Ova moja reakcija je bila jako loše primljena, što me nije mnogo iznenadilo.

Šta sam dobro mogao napisati za „hrišćanski“ priručnik koji za osnov savjetovanja uzima Frojdovo učenje? Ne bilo koga, već čovjeka koji je tvrdio da je religioznost mentalni poremećaj? Dakle, vrijedi li za nas i dalje *Sola Scriptura*?

Sola gratia

Samo milost. Čini se da sa ovim nemamo problema. I djeca u našim crkvama znaju da se spašavamo i živimo samo po Božjoj milost. No, da li je baš sve kako treba? Pomenuću ponovo jedan očigledan trend u Crkvi širom svijeta, a posebno na Zapadu. Zapadno hrišćanstvo je najveće, nabogatije i najuticajnije u svakom smislu.

Kada neko učenje dođe preko Atlantika i u ovaj naš dio svijeta, onda znamo da je zaista stiglo

svugdje. Želim reći nekoliko stvari o sveprisutnom trendu propovijedanja „super milosti“. Naime, gotovo svugdje možete s propovijedaonica čuti stvari kao što su izjave: „Bog je vječno nasmiješen zbog tebe“; „Bog ti je uvijek bezuslovno naklonjen“; ili onu najpoznatiju: „Bog te voli takvog kakav jesi.“ U svemu ovome ima mnogo istine, šta više, ovo vrijedi za svakoga ko se drži Božje Riječi i čuva svoj život u svetosti. Međutim, to *nikako* ne možemo primijeniti na sve hrišćane u svakom trenutku. Toliko je stihova koji govore o Božjem gnijevu na grijeh, o Njegovom sudu koji počinje od „Njegove kuće“ (1. Petrova 4.17) da neću ni pokušavati nuditi biblijsku potporu za ovo što pišem. Trebali bismo poznavati svoju Bibliju. *Sola Scriptura*, zar ne?

Reći ću samo ovo: Sotona je taj koji vadi stihove iz konteksta ili ostavlja biblijsku misao samo malo „izvrnutu“ ili nedovršenu. Isto je pokušao i sa Sinom Božjim na početku Njegove službe! To naročito voli raditi sa velikim i važnim temama, kakva je upravo milost. Zato ću reći: istina je da te Bog voli takvog kakav jesi, ali tu ne dolazi tačka već zarez! Potpuna istina je: da, Bog te voli takvog kakav jesi, ali

On očekuje da se mijenjaš! Naravno, ukoliko već nisi postao svršen.

Milost nam nije potrebna samo za spasenje nego za cijeli život. Dok živimo griješićemo. Dok god živimo biće nam potrebna Božja milost, i to svaki dan. Milost ima jedan preduslov, svima nama poznat. Zove se pokajanje. Za svako pokajanje postoji milost. Milosti nema bez pokajanja. Dakle, nema ni „super milosti“. Ovdje je tačka.

Sola fides

Vjera u šta? Ili u koga? Ili kome? Stara je priča da smo vjerovanje živom Bogu zamijenili za vjerovanje u neke formule, stvari, činjenice, nazovite ih kako hoćete. Izgleda da je već odavno dovoljno da osoba da nekoliko izjava o Hristovom krstu i sebi, i da mu se izrazi dobrodošlica u Božju Crkvu. Nedavno je jedan poznati propovjednik izazvao buru reakcija, pozitivnih i negativnih, propovijedajući o tome kako si u zabludi ako si vjeruješ da si spašen zato što si jednog dana izgovorio neke poznate fraze. Možda si ih čak i ponavljao za nekim ko ti ih je šaptao ili si samo odgovarao na neka pitanja jedinim mogućim odgovorom: „Da!“ Onda su svi oko tebe pljeskali, čestitali ti, počelo se

dogovarati i tvoje krštenje, da što prije dobiješ „cijeli paket“. Znaš li da su u ranoj Crkvi kandidati za krštenje, nekada čekali i nekoliko godina dok nisu bili podronjeni? Crkva je čekala da vidi plod vjere, da svima bude očito da ono što je bilo na ustima, zaista prebiva i u srcu.

Pogledaj Poslanicu Jevrejima 11 gdje se govori o tom plodu. Osim što tamo piše da je „bez vjere nemoguće ugoditi Bogu“, navedeni su i primjeri nekih vjernih ljudi. Da li Biblija bilježi kako su oni dali neke izjave o tome kako vjeruju u nešto, ili pokazuje ljude koji rade fantastične, ali i teške stvari kao rezultat onoga u šta, ili bolje rečeno, u koga vjeruju. Da izbjegnem dugo pisanje, iskoristiću to što nas razmišljanje o ovim stvarima odmah vodi do sledećeg principa.

Solus Christus

U kakvog Hrista vjeruješ? Ko je On tebi zaista? Ponovo, gotovo

svako naše, hrišćansko dijete bi izjavilo da je On Spasitelj i Gospod. Ako je On stvarno Gospodar tvog života, možeš li reći da se trudiš da vršiš Njegovu volju, da si Mu potčinjen u svakom segmentu svoga života?

Naravno, ne pitam da li si već postao svršen sluga, jer niko od nas to nije. Ali možeš li mirno pogledati sebe u ogledalu i reći: „Da, zaista, On gospodari mojim životom“?

Povezano sa svim što sam već pomenuo, bez istinske vjere nema ni istinskog Hristovog gospodstva u takvom životu. Nema ni Njegovog razumijevanja, ni tvog svakodnevnog truda da Mu ugodiš. Iz svih devijacija o kojima sam pisao i iz mnogih drugih koje nisam navodio, ispada da mi nemamo ništa protiv Isusa kao Spasitelja, ali Isus kao Gospod nije uvijek dobrodošao. Dapače, pitanje je koliko se uopšte trudimo da Mu ugodimo. Međutim, jedno bez drugoga ne ide.

Sigurno si čuo mnogo puta da ne možeš imati Isusa kao svoga Spasitelja ako Ga ne prihvatiš i kao svoga Gospodara.

Biblija sadrži veliku tajnu o našem identitetu. Ona je kompleksna i govori o tome kako svaki hrišćanin ima dvojnu prirodu: djeteta Božjeg i Njegovog sluga. Hvaliti se posinjenjem, a odbijati služiti Ocu, to jednostavno isključuje jedno drugo. Ako nisi sluga, onda zaista ne poznaješ Boga, pa ni Hrista.

Soli Deus gloria

Pomenuo sam već da postoji neraskidiva povezanost principa koje ističemo kao srž našeg vjerovanja, zato o posljednjem neću puno pisati. U stvari, sve prethodno što sam napisao već govori o tome koliko slavimo Boga. Bez sumnje, „naša usta Ga slave“, ali šta je sa našim srcima? Pogledaj u Isaija 29 da vidiš šta Bog kaže na ovu temu.

Kako možemo reći da za sve i u svemu dajemo slavu Bogu ako ne poštujemo Njegovu riječ, ako se igramo s Njegovom milošću, ako je naša vjera nedorečena i krivo usmjerena, ako Njegov Jednorodni Sin nije i naš Gospodar? Ako ne poštuješ bilo koji od ovih pet principa, svi ostali se ruše kao kula od karata. Ili sve, ili ništa.

Sve ovo može biti moj subjektivan, pa samim tim i pogrešan komentar o stanju pet principa protestantizma u Božjoj crkvi. Kada bih bio jedini koji ovako misli, ne bih ni trenutka sumnjao da je baš to slučaj. Međutim, mnogo je glasova širom svijeta koji pozivaju na novu Reformaciju, ne toliko naše teologije, koliko na reformu uma vjernika, posebno vođa, koji će uspjeti da se odupru pritisku i trendovima, i vrate svoje zajednice na izvore.

Reformacija nije pokušala izmisliti nešto novo nego ponovo probuditi ono što je propovijedano vijekovima prije, u vrijeme apostola i prve Crkve. Slava Bogu, čini se da se takve stvari simultano počinju dešavati na mnogo mjesta u tijelu Hristovom.

Kakav može biti naš doprinos? Ja predlažem tvoju i moju ličnu Reformaciju. Jednu inventuru duhovnog života u kojoj ćemo sebi postaviti neka teška pitanja, možda uključiti i druge ljude da progovore u naš život. Dakle, vrijedi li za tebe danas: samo Pismo, samo milost, samo vjera, samo Hrist, samo Bogu slava?

Dragan Nedić, Sarajevo

T RAGOM REFORMACIJE

Širom sveta, crkve i hrišćanske organizacije pripremaju se za obeležavanje pet stotina godina od kako se Martin Luter usprotivio papi. On je zakucao 95 teza na ulazna vrata katedrale u Vitenbergu. Ovo je prilika da razmatramo, razmišljamo i preispitujemo to što je on učinio.

Pre toga, važno je pomenuti ko je ustvari osoba koja je podelila crkvu pre pola milenijuma? Šta je navelo Lutera da započne javnu debatu 1517. godine i koje su bile njegove stvarne namere?

Odrastanje i pozadina

Martina Lutera

Martin Luter je rođen 1483. godine i nije odrastao u jednostavnim i lepim okolonostima. Svet je polako napuštao Srednji vek, ali još uvek je postojala vera u postojanje veštica, demona, đavola i strogog, svemogućeg Boga

koji kažnjava. Luter nije završio svoj pripravnički staž za advokata, već je umesto toga 1505. godine otišao u manastir avgustinškog reda u Erfurtu. Tamo je položio svoj monaški zavet godinu dana kasnije. Godine 1507. je postavljen za sveštenika u Erfurtu gde je započeo studij teologije. Najveći deo njegovih studija je bilo proučavanje Biblije na jezicima na kojima je pisana jevrejski (aramejski) i grčki. Postao je doktor teologije i počeo predavati na Univerzitetu u Vitenbergu.

Reformacija crkve

Dva najvažnija principa Luterove reformacije su „Sola fide“ što znači „samo po veri“ i „Sola gratia“ što znači „samo po milosti“. To su dva centralna principa vezana za odnos Boga i čoveka. Čovek nije u stanju da učini dovoljno dobra dela kroz koja bi se pri-

bližio Bogu, niti to može kroz poštovanje svetaca. Zato se milost treba razumeti kao Božiji dar vernicima. Nju niko ne može zaraditi dobrim delima niti je može steći novcem. Sledeći princip je „Sola Scriptura“ znači „samo po Pismu“. U ono vreme malo ljudi je umelo da ga čita na grčkom ili jevrejskom, jezicima na kojima je Biblija originalno napisana. Hrišćani su mogli samo da slušaju ono što im govore crkvene starešine i sveštenici. Luter je želeo da svi vernici imaju samostalan pristup Bibliji.

Čineći ovo Luter je crkvenu hijeraciju izazvao pitanjem o ispravnosti odluka crkvenih starešina i uloge sveštenika kao posrednika u spasenju. Nadalje, ove nove ideje su direktno kritikovale široko rasprostranjenu praksu prodaje indulgencija (oproštajnica) kojima je katolička crkva sticala velike prihode. Ako je Božija milost bila dar ljubavi čovečanstvu, onda je kupovina oproštajnica besmislena. Luter je kritikovao i ulogu sakramenata (svetih tajni) osim krštenja, Večere Gospodnje i pokajanja.

Petsto godina kasnije

Sve ovo se desilo pre pet stotina godina, ali reč *reformacija* ukazuje na glavnu činjenicu zbog koje je ovaj događaj još uvek važan

za nas danas. Reformacija nije nešto što se odigralo samo jednom u istoriji. To je stalni proces koji se odvija.

Čovečanstvo je pre pet stotina godina živelo u sasvim drugačijim okolnostima. Njihovi životi su bili ispunjeni sujeverjem i strahom od odlaska u pakao posle smrti. Reformatska škola mišljenja bila je odgovor na ovo. Ona je ciljano pokušala da done-se rasterećenje javnosti koja je bila pod teretom brige i tuge.

Danas mi živimo u drugačijim okolnostima i suočavamo se sa drugačijim izazovima. Živimo u dinamičanom svetu globalizacije i često možemo da izgubimo iz vida ono što već znamo. Težimo da budemo najbolji i stremimo ličnom uspehu. Materijalne stvari mogu nam biti važnije od duhovnih i one se lako mogu zagubiti u našoj svakodnevici. Prošlo je pet stotina godina i svet se promenio, ali sadržaj Reformacije ostaje isti. Neka nam to posluži kao podsetnik na dar koji smo primili. Bez obzira u kom vremenu živimo, svima nama je data Božija ljubav i milost besplatno.

Izvor: *Chinese YMCA of Hong Kong*,
edited by *Lena Bauer*

Priložio i preveo sa engleskog:
Martin Tomić, Ravno Selo

POKRET OBNOVE POJEDINCA, CRKVE I DRUŠTVA

Reformacija u 16. vijeku, kao što i sama riječ kaže, bila je pokret reforme ili obnove Crkve. Nije se radilo o stvaranju neke nove crkve ili novotarije, već o pokretu obnove kroz vraćanje na izvore hrišćanstva, apostolsku nauku ili Bibliju. Rijeka je najčišća na njezinom izvoru.

Kada imamo staru kuću koju ne želimo srušiti, već obnoviti, posežemo za njezinim originalnim nacrtima. Kada želimo obnoviti Crkvu, prema Hristovim uputstvima i načelima, onda se vraćamo Bibliji koja direktno i izvorno svjedoči o njemu i njegovim uputama.

Zadivljuje ono što su reformatori otkrili na izvorima u Bibliji: sliku predivnoga Boga otkrivenog u Isusu Hristu, Boga koji ljubi čovjeka, služi mu i grešnom čovjeku iskazuje milost. To je Bog koji može obnoviti pojedinca, Crkvu, ali i društvo u cijelosti. Cilj reformatora kao što su: Martin Luther, Ulrich Zwingli, Jean Calvin, Tomas Muntzer i drugi, je i bi oobnova. Isti cilj su imali i naši domaći reformatori kao što su Matija Vlačić Ilirik, Stipan Konzul Istranin, Antun Dalmatin i drugi. Upravo su Stipan Konzul Istranin i Antun Dalmatin, priređujući za štampu

prvi prevod Novoga zavjeta na hrvatskom jeziku 1562. godine, u svome predgovoru zapisali: „Knige bo Svetoga Pisma uče nas naiprvo spoznati pravo pravoga Boga...”

Reformacija u sebi sadrži pozitivno značenje koje se sastoji u svjedočenju Boga otkrivenog u Pismu, Boga koji može obnavljati pojedinca, Crkvu i društvo.

Osim toga, sama riječ „protestovati“ sadrži u sebi najprije pozitivno značenje. Ona dolazi od dvije latinske riječi „pro“ i „testare.“ „Pro“ znači biti „za nešto“ ili „za nekoga“. „Testare“ znači svjedočiti. Drugim riječima, protestirati znači svjedočiti za nešto ili za nekoga.

Tokom reformacije su postojali i ozbiljni razlozi za protest. Radilo se o zlopotrebama unutar Crkve zbog kojih je bilo nužno provesti reformu ili obnovu. Najprije, Crkva je postala bogata i moćna organizacija koja u to vrijeme nije imala konkurenciju. Kada ne postoji konkurencija javlja se stihija i lijenost te posljedično gubitak kvaliteta. Crkva se udaljila od običnih ljudi. Jedan od primjera je bilo korištenje latinskog jezika koji nije bio razumljiv običnim ljudima. Čitajući Bibliju saznajemo kako je uslijedila oštra kazna za

čarobnjaka Simona koji je htio kupiti crkvenu službu za novac (Djela 8,18-19). Nažalost, u Srednjem vijeku trgovanje i kupovanje crkvenih službi kao što su sveštenečka i biskupska je postala norma. Crkvene službe se nisu kupovale samo za novac, već su se udjeljivale poznanicima i bliskim članovima porodice. Ljudi su tako dobili crkvenu službu ne zbog onoga što su znali, već zbog toga koga su znali. Zbog toga, često ni sami sveštenici nisu razumjeli latinski jezik i stoga tomu nisu bili upućeni u službu koju su trebali izvršavati.

Centralni problem protiv koga su reformatori protestirali, bila je prodaja indulgencija ili oprosta grijeha za novac. Bio je to pokušaj kupovine spasenja. Razlog zbog kojega je Martin Luter postavio svojih 95 teza na vrata crkve u Vitenbergu bile su upravo indulgencije ili oproštajnice. Da li je spasenje nešto što možemo zaraditi ili kupiti, bilo djelima, pokorama, hodočašćima ili novcem? Ili spasenje primamo kao blagodatni dar Božji? Može li se spasenje kupiti novcem?

Rimokatolička crkva je prodavala oprostjenje grijeha izdajući indulgejnice ili potvrde o oprostu grijeha. Ideja je bila sledeća: da bi primili oprostjenje

grijeha, bilo je potrebno učiniti određena dobra djela. Budući da Crkva ima riznicu dobrih djela od apostola i svetaca, vjernici koji nemaju dovoljno dobrih djela mogu njihova dobra djela kupiti za sebe i tako biti spašeni, ili u najgorem slučaju otići u čistilište. Ova praksa vezana je uz sakrament ispovijesti i pokore. Naime, nije dovoljno Bogu pristupiti samo vjerom i primiti odrješenje grijeha; potrebno je učiniti i djela pokore nakon ispovijesti kada sveštenik traži od vjernika da izmole određeni broj molitava i učine određena dobra djela bilo u obliku pokore ili hodočašća. Drugim riječima, u srcu reformacije je bilo pitanje spasenja ili opravdanja. Pitali su se kako grešnik može biti opravdan pred Bogom?

Da li je jedini način da se čovjek nađe pravedan pred Bogom tako da mu sveštenik oprostí grijehe, da ga odriješi, i da uz djela pokore, molitvu, milodare i druga dobra djela, postane pravednim pred Bogom? Drugim riječima, da li sakramentalni sistem crkve jedini način da čovjek bude spašen?

Tvrdnja reformatora bila je kako Sveto Pismo spasenje predstavlja kao Božji blagodatni dar koji čovjek prima vjerom.

Pavle piše u Rimljanima poslanici 5,1: „*Opravdani dakle vjerom, u miru smo s Bogom, po Gospodu našem Isusu Hristu!*“ Spasenje se prima vjerom u djelo koje je Isus Hrist radi nas i našega spasenja učinio na krstu. U 2. Kor. 5,21 čitamo: „*Njega, Isusa, koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom.*“ Čovjek je dakle prema Pismu ili Bibliji pravedan pred Bogom ne zbog čina sakramenta koji bi mu sveštenik udijelio, ili djela pokore koja bi učinio, već vjerom u djelo koje je Isus učinio za nas na krstu, uzimajući naše grijehe na sebe i dajući nam svoju pravednost. Po Hristu mi dakle možemo imati mir sa Bogom, sigurnost spasenja, ne moramo strahovati do kraja života jesmo li dovoljno dobri ili ne. To je radosna vijest, Evanđelje.

Razlika je u sledećem: rimokatolički pristup kaže kako je vjera potrebna za spasenje, ali su potrebna i dobra djela; reformacijski pristup kaže da samo vjera u Hristovo djelo spašava čovjeka. Djela su rezultat spasenja i ona su izraz čovjekove zahvalnosti Bogu i čine se na slavu Božju.

Reformacija je zahvatila ne samo pojedinca i Crkvu, već i društvo u cijelosti. Neki od

rezultata uticaja reformacije na društvo ću nabrojati u nastavku.

Poziv na princip „samo Pismo“, uticao je na način na koji funkcionišu moderne države. Do reformacije je zadnju riječ o pravdi imao kralj ili vladar. Luterov poziv na primjenu principa „samo Pismo“, uticao je na modernu državu tako da se danas za pravo pozivamo ne na kralja ili vladara već na ustav ili zakone; drugim riječima na pisanu riječ.

Temeljna tekovina reformacije je poziv na prigovor savjesti ili slobodu pojedinca da misli. Tu su i korijeni demokratije kakvu danas poznajemo. U politici je sošlo do odvajanja državnih od crkvenih poslova.

Otvarila se mogućnost obrazovanja za sve, a ne samo za elitu: plemstvo i sveštenstvo. Otvarile su se škole za običan narod. Reformatori su naglašavali kako svaka osoba treba biti pismena, jer bi trebalo da ima mogućnost čitanja Božje Riječi - Biblije. Na taj način razvilo se školstvo uopšte, kao i univerziteti.

Došlo je do razvoja nacionalnih jezika kroz prevode Svetog Pisma na narodne jezike.

Kroz mogućnost obrazovanja za sve, razvila se srednja klasa. Došlo je do razvoja ekonomije u

kontekstu lične odgovornost isvakog radnika. Svako je imao ličnu odgovornost s obzirom na probleme. Nije se moglo samo oslanjati na kolektiv i kriviti ga za sve probleme u životu.

U umjetnosti su do reformacije slike bile fokusirane uglavnom na svete ljude. Nakon reformacije slike su postale prirodnije, te su počele da se prikazuju i obični ljudi i njihovi poslovi. Sveto nije samo sakralno, već je svako područje ljudskog života sveto: posao, porodica, itd.

U Crkvi je došlo do umanjivanja razlika između klera i laika. Pojavilo se sveštenstvo svih vjernika. Isus je jedini Veliki sveštenik. Počela se pridavati pažnja obrazovanju sveštenika. Prevodi Biblije na narodne jezike su poslali poruku kako i obični ljudi imaju pristup Bogu.

Na kraju želim istaći kako se vitalnost Crkve odražava kroz njezinu vjernost Pismu i slici Boga koju u njemu otkrivamo. Crkva će biti onoliko spremna odgovoriti izazovima trenutka koliko se bude spremna uvijek i iznova obnavljati prema izvoru – Božjoj Riječi.

David Kovačević, Vinkovci

[Tekst objavljen i u Obiteljskom listu.]

LUTEROVE MOLITVE

JUTARNJA MOLITVA

Zahvaljujem Ti, Oče nebeski, kroz Isusa Hrista Tvog dragog Sina, da si me u toku noći zaštitio od svake opasnosti i povrede.

Molim Te da me čuvaš i štitiš od svakog greha i zla i ovoga dana, tako da u svim svojim mislima, rečima i delima mogu da Ti služim i ugodim.

U Tvoje ruke predajem svoje telo i dušu i sve što je moje.

Neka me Tvoji anđeli prate, tako da nečastivi nema nada mnom vlast.

VEČERNJA MOLITVA

Zahvaljujem Ti, Oče nebeski, kroz Isusa Hrista Tvog dragog Sina, da si me ovoga dana tako milostivo čuvao.

Molim Te da mi oprostiš sve grehe i pogreške koje sam počinio/la.

Po svojoj velikoj milosti štiti me ove noći od svake nevolje i opasnosti.

U Tvoje ruke predajem svoje telo i dušu i sve što je moje.

Neka me Tvoji anđeli prate, tako da nečastivi nema nada mnom vlast.

MOLITVA PRE JELA

Zahvaljujem Ti, Oče nebeski,
za hranu koja mi milostivo daješ i ovoga dana.
Kako je mnogo dela Tvojih, Gospode!
Sve si premudro stvorio; puna je zemlja blaga Tvog.
Sve Tebe čeka, da im daješ hranu na vreme.
Daješ im, primaju; otvoriš ruku svoju, site se dobra.
Neka Ti je slava uvek, Gospode!

O VAPLOĆENJE SMISLA

Ne želim se upuštati u teološke rasprave šta ustvari Reformacija znači, koje posljedice i promjene je izazvala (jer za ovo postoje teolozi čija je to uža specijalnost). Želio bih nešto reći u drugačijem kontekstu, nešto što je bitno meni kao pojedincu. Nadam se da će čitalac ovih redova pronaći i nešto za sebe, jer učimo jedni od drugih, prije svega na našim svjedočenjima i iskustvima.

Ono što je primjetno iz svih knjiga koje čitamo o Reformaciji je to da je ona ustvari započela u glavama pojedinaca. Prvo se u srce, djelovanjem Duha Svetog unio nemir zbog određenog stanja u Crkvi i u učenjima tadašnjeg klera. Potom je Bog dao ohrabrenje da ti isti pojedinci razmišljaju, proučavaju i na kraju donesu zaključke oko određenog teološkog problema, pa tek onda da taj problem javno iznesu. Sigurno je da je kod reformatora ovo

donijelo veliku promjenu u njihovom ličnom životu i učinilo od njih drugačije vjernike. Drugačije u njihovim sopstvenim, i u očima drugih ljudi. Možemo li ovaj proces nazvati *obraćenje* ili možda *promjena stava*, ili u konačnici *nevjera* za tadašnju vjersku većinu.

Možemo ga zvati na sva tri navedena načina i mislim da ćemo imati pravo jer sve je ustvari istina. Reformatori su se na nekin nači pokajali za tadašnji način vjerovanja, promijenili su stav i bili su nevjernici u očima vjerujućih u ono doba.

Ovdje postoji i dobra strana priče, jer su za njima takvima krenuli slično razmišljajući ljudi. Oni su pomagali da reformatorske ideje, stavovi i dokazi postanu realni i živi, te kao takvi i danas budu dominantni u vrćrm dijrlu svijeta gdje žive ljudi koji vjeruju da je Isus Hrist Bog i da

su tumačenja reformatora ispravna.

Nisu mi kao mladom čovjeku nikada bila jasna učenja tada poznatih crkava u okruženju u kojem sam odrastao. U mom malom bosanskom gradiću bile su dominantne islamska i pravoslavna vjera. U susjednom gradu, koji sam često posjećivao, bile su u većini uglavnom katolička i islamska vjeroispovjest. U to doba, od 1973. pa do 1985. godine (period u kome sam išao u osnovnu srednju školu), sa mnom su u školskim klupama bili učenici i moji drugovi svih tih vjeroispovjesti. Poslije u vojsci, pa na studiju, takođe je bilo multinacionalno i multivjersko okruženje. Već kao malo dijete, počeo me zanimati pojam Boga, jer su me tako odgajali, ali uvijek sam razmišljao o Njemu sa puno straha i puno pitanja. Ovo je kulminiralo negdje u srednjoj školi kada sam zaključio da je sva ta priča o Bogu laž i da taj strašni Bog mene ne voli. Trebalo je da se klanjam i obožavam neko daleko biće iz straha da ne bih bio kažnjen za svoje nestašluke, neposlušnost ili ružne riječi koje bih eventualno izgovorio. Posebno sam se plašio, ne dao Bog, da Njega spomenem u psovki (gluho bilo). To bi bila prava katastrofa.

Nisam se mogao miriti s tim, pa sam počeo istraživati Boga svojih kolega koji su bili drugih, već nabrojanih vjeroispovjesti. Vrlo brzo su me drugovi uvjerali da je i kod njih slično. Ovo moje „teološko istraživanje“ imalo je posljedicu - prizvelo je u meni stav o besmislu života u Bogu i traženja drugih alternativa koje mi mogu objasniti ko sam ja, zašto sam ovdje i koji je razlog mog postojanja na zemlji. Preteška tema za jednog mladića je dovela do konfuzije, jer je izostala spoznaja smisla i ispostavilo se da je život ustvari besmislen i da se sve završava u nepovratnoj smrti, koja kao zlo visi nad svakim od nas, odnosi radost i bilo kakav razuman razlog življenja i truda na ovome svijetu...

Nakon godina muke i traženja ponovo sam našao Boga. Neko će reći On je našao mene i sa tim sam u potpunosti saglasan, međutim, ovaj put Bog se oglasio kao drugačiji Bog. Bog o kojem sam do tada slušao, čitao, razmišljao... ovoga puta je bio neki drugi Bog potpuno drugačiji od onoga kako su mi Ga prikazivali. Prvo, natprirodno mi se objavio u viziji. Osjetivši Njegovo prisustvo odjednom sam bio oslobođen svih strahova. Osjetio sam da postoji smisao, ali dan poslije sam shvatio da je to

ustvari, onaj Bog u kojeg su vjerovali moji drugovi nemuslimani, i bio sam zbunjen. Počeo sam ponovo istraživati, ali sada u Njegovoj milosti proučavajući Njegovu Riječ i uvidio da sve ono što su mi o Njemu govorili je bilo drugačije. Sve je bilo o ljubavi, o radosti i o sigurnosti vječnog života za one koji Ga vole. Ovo oko ljubavi je bilo presudno jer sam pročitao da je On ustvari Ljubav. Ljubav nije Bog. Bog je ljubav. To je bilo presudno. Obećanja koja su se kao ljepilo lijepila za moje srce i um odjednom su postala istinita i stvarna. Bila su kao melem za moju, stalnim razmišljanjima iscrpljenu dušu. I tu je došlo do reformacije uma, do reformacije srca, pogleda na život i pronalazanja smisla...

Vjerujem da se, kao što sam napisao na početku ovog skromnog pokušaja ispovjedi, nešto slično desilo i reformatorima. Vjerujem da je kod reformatora ovo je donijelo veliku promjenu u njihovom ličnom životu i učinilo od njih drugačije vjernike. Drugačije u njihovim i u očima drugih ljudi.

Sa mnom se desilo isto. Desila se promjena u ličnom životu u pogledu na svijet i druge ljude, a ja sam postao drugačiji u očima ljudi koji su me do tada poznavali. Postao sam sam sebi smislen, jer se u meni ovaplotio Smisao.

Danas, pored mnogih promjena i posljedica koje je Reformacija donijela, postoji jedna koja se dešava na ličnom planu. Doživljavaju je svi oni kojima je blisko ovakvo tumačenje Božije nauke. To je sigurnost spasenja i sigurnost u vječni život sa našim Stvoriteljem u nebu. Život poslije života koji je nepojmljiv ljudskom umu, život u ljepoti i smislenosti. Ako bi samo ovo Reformacija donijela za ljudski rod, i više je nego dovoljno.

Bilo je nužno da se Reformacija začne u srcu i glavi pojedinca. Za smislen život nužno je i danas doživjeti reformaciju srca tj. „preinačiti, mijenjati nabolje, izmijeniti nabolje, popraviti, poboljšati, ukloniti nedostatke, dati novi oblik“, što je zapravo i značenje ove riječi. Iznad svega, treba tražiti od Boga da nam dadne „novi oblik“ srca i uma. Da se iseli zlo, a da se naseli ljubav, dobro i smisao koje je samo On kadar darovati.

Nermin Begović, Bugojno

P

ROTESTANTIZAM I EVANĐEOSKO HRIŠĆANSTVO

Kada su pet nemačkih prinčeva i predstavnici četrnaest slobodnih gradova, na saboru u gradu Špejeru 1529. godine predali predstavnicima Rimokatoličke crkve svoj „Protestatio“, rodio se izraz *protestantizam*. Međusobno podeljeni i okruženi mnogobrojnijim katoličkim snagama, smatrali su da je od suštinske važnosti da uobliče svoje jedinstveno veroispovedanje nasuprot pokušajima zvanične crkve da manjim inovacijama i promenama zadrži nadirući luteranizam. Taj protest je predstavljao samo jednu fazu u razvoju novog verskog pokreta, pa je u XVI veku bilo slučajeva da su luterane nazivali „protestantima“ a kalviniste „reformatama“ — jer su se luterani „bunili“ a kalvinisti su želeli da „reformišu“, ali kas-

nije dolazi do spajanja ovih pokreta pod zajedničkim imenom.

Danas izraz „protestantizam“ u sebi sadrži mnogo više od pukog raskida s Rimokatoličkom crkvom. Biti protestant danas znači prigrliti određene postulate svojstvene pokretu još iz vremena Reformacije. Iz tog razloga, na primer, pojedini anglikanci (tzv. „visoka crkva“) tradicionalno smatraju da ne predstavljaju protestantizam, jer su oni, kako veruju, ostali na stajalištu vekovnog „katoličanskog“ sistema verovanja. Isto tako, popularno je verske zajednice protestanskog određenja nazivati i crkvama reformacijske baštine.

Luteranizam, cvingilijanizam i kalvinizam mogli bi da se nazovu glavnim granama protestanti-

zma, a postoje i druge veroispovesti (crkvene denominacije) koje su po svojim opštim odlikama protestantske. Kako je izraz protestantizam danas toliko uključujući i višeznačan, teško je pronaći određeno veroispovedanje koje bi sadržavalo sve ili uglavnom sve veroispovedne odlike različitih protestantskih pravaca. Međutim, moguće je pronaći određene zajedničke odlike grana protestantizma koje je, po svom postanku, usvojilo i evanđeosko hrišćanstvo.

Opravdanje verom

Jedno od ključnih pitanja na koje je protestantizam (Luter) ponudio svoj odgovor odnosi se na to da pravednost čoveka ne zavisi od njegovih dela već od Božijeg dela spasenja u Isusu Hristu. Ovo sintetičko učenje (nastaje od nečeg što je izvan nas a ne u nama) predstavlja verovatno najveću razliku između protestantizma s jedne, i katolicizma i pravoslavlja s druge strane.

Sveto pismo

Predstavnici Reformacije su bili jedinstveni u tome da je Sveto pismo bilo i ostalo jedini autoritet po pitanjima doktrine. Rani reformatori su veoma poštovali rane crkvene oce i odluke vasa-ljenskih sabora, ali ih nisu izjednačavali sa autoritetom Svetog

pisma. Kasniji reformatori, radikalniji u shvatanjima, još više su se udaljili od predanja, i smatraju Sveto pismo kao jedinu značajnu odrednicu.

Odnos crkve i države

Iako su rani reformatori, luterni, kalvinisti (delom i anglikanci) želeli da utiču i uticali su na državnike i vladare, radikalna reformacija smatra da crkva i država treba da su odvojeni, uglavnom u nameri da se izbegne erastijanizam (vlast države nad crkvom).

Sveštenstvo svih vernika

Stroga crkvena hijerarhija kao i dvodomna podela na sveštenike i monahe s jedne, i laike s druge strane, u protestantskoj doktrini nije prihvaćena. U opštem smislu to znači da službe propovedanja i vršenja obreda kod protestanata ne predstavljaju suštinsku razliku među vernicima, već samo funkcionalnu. Ona je, međutim, vidljiva naročito u nominalnim protestantskim crkvama. U evanđeoskom hrišćanstvu se vremenom došlo do podele na obrazovane propovednike i laike, ali ta podela je i dalje u funkcionalnom smislu.

Svete tajne ili sakramenti

Protestantizam je odlučno odbacio sedam svetih tajni i uveo dve

„Gospodnje uredbe“ – krštenje i pričest (Večeru Gospodnju). Svi protestanti odbacuju svetotajnost (sakramentalost) pričesti ili evharistije i prihvataju Večeru Gospodnju u oba vida (hleb i vino), ali je do danas ostalo vidno neslaganje među protestantima oko samog značenja Večere Gospodnje. Luther je smatrao da postoji stvarno telesno prisustvo Hristovo kod Večere Gospodnje (konsupstancijacija), Calvin je govorio o duhovnom prisustvu, a Cvingili je više naglašavao značaj zajedništva i toga da se vernici podsete na otkupiteljsku Hristovu smrt. Danas je dominantno ovo poslednje gledište, iako ima onih koji veruju i drugačije, a naročito većina luterana i deo reformata.

Nakon prelaska iz Evrope u SAD, protestantizam je doživeo duboke promene. U XVIII veku,

pod uticajem puritanizma i Velikog probuđenja, kao i početkom XIX veka pod uticajem novog talasa probuđenja (tzv. Drugog velikog probuđenja), došlo je do razvoja i reformisanja samog društva. Protestantizam je direktno uticao na ukidanje ropstva, osnivanje trezvenjačkih društava, pojačan razvoj preduzetničkog kapitalizma, započinjanje pokreta socijalnog evanđelja i pokreta ljudskih sloboda. Pod okriljem ovog poslednjeg, došlo je do ubrzanog razvoja mnogobrojnih različitih crkvenih i verskih denominacija.

Prema statistikama, danas u svetu postoji oko milijardu i dvesto miliona protestanata i sledbenika crkava i pokreta koji su po svojim odlikama protestantski.

Evandeosko hrišćanstvo je nastalo kao prirodni razvoj prote-

stantizma koji je doživio nekoliko verskih probuđenja, a svoju teologiju usredsredio na posmatranje i razvoj hrišćanskog života. Pojedini autori smatraju da su koreni evanđeoskog hrišćanstva još u ranim danima Srednjeg veka, u stavovima Anselma Kenterberijskog, Bernara od Klervoia i drugih.

Novom pokretu, spasonosna vera, odnosno „obraćenje“ postalo je jedno od najvažnijih pitanja, baš kao i svesnost pojedinca da Bog voli posredstvom Isusa Hrista. Govoreći o ovome, u jednom svom tekstu dr Aleksandar Birviš kaže da je „evanđeosko hrišćanstvo povratak izvorima i suštini. Ono nastoji da učini sledeće: (a) da s hrišćanstva skine talog mnogovekovnih novotarija, i (b) da se prihvati neposrednog otkrićenja u Hristu Isusu na osnovu čvrstih izveštaja iz Evanđelja.“

Sredinom XVIII veka dolazi do pojačanog interesovanja za značaj propovedanja, svedočenje onima koji ne poznaju Hrista o njegovoj poruci spasenja, i dubokog naglašavanja konverzije/obraćenja, odnosno nanovog rođenja, drastične promene u životu pojedinca u kojoj ova osoba doživljava promenu svog ponašanja, smatra da poseduje sigurnost spasenja i živi životom više posvećenosti nego do tada. Bu-

dući da je pitanje sigurnosti spasenja jedno od ključnih u ovom pokretu, evanđeoski hrišćani smatraju da je to osnov za aktivizam u propovedanju Radosne vesti i uključivanju u socijalne aktivnosti.

Teologija evanđeoskog hrišćanstva početkom XIX veka počinje da naglašava obnovljenje crkve i vernika, kao i misijsku evangelizaciju (donošenje *Radosne vesti* čitavom svetu) i dalje ne zane marujući pri tom opšte poboljšanje društva i pomoć pojedincu.

Već polovinom XIX veka, evanđeosko hrišćanstvo se okreće od posmatranja hrišćanskog života ka obnavljanju fundamentalnih istina i teologije rane crkve, i staje nasuprot rastućem liberalizmu, takozvanoj visokoj kritici teksta Svetog pisma (literarnom kriticizmu) koji sjedinjen s pokretima prosvetiteljstva i racionalizma sistematski razara tkivo nominalnih crkava i teoloških fakulteta Evrope i SAD.

Krajem tog veka dolazi do razvoja evanđeoske teologije u oblasti apologetike i etike, a pentekostalni pokret početkom XX veka unosi i novi pristup teologiji Svetoga Duha. Smisao evanđeoske teologije tada uglavnom postaje temeljno proučavanje Svetoga pisma uz molitvu i razmišljanje, s

naglaskom na Evanđeljima. Svrha tog proučavanja može se sažeti u pitanju: Kako upoznati Boga i kako Boga proslaviti? Posebno se naglašava život u zajednici vernika, i dela ljubavi (iz ljubavi prema čoveku), dok se čeka Drugi Hristov dolazak.

Daljim razvojem teologije došlo se i do razvoja određenih evanđeoskih denominacija koje su, svaka za sebe, posebno naglašavale pojedine biblijske doktrine. Tako, dok jedna denominacija smatra da je veoma značajno da se metodično i sistematično proučava Sveto pismo, kao i da tako treba pristupati svemu drugom u našem verskom životu, druga posebno naglašava značaj iskustva i ličnog doživljaja kod vernika i značaj njegovog odnosa prema Svetom Duhu.

I pored ispoljenih razlika, teološka bliskost evanđeoskih crkava je velika. Danas postoji veliki broj evanđeoskih denominacija, od kojih se pojedine razlikuju samo po imenu. Međutim, u savremenoj teologiji, članstvo u evanđeoskoj crkvi ne smatra se sigurnom „ulaznicom“ za nebo, u raj, jer se stalno naglašava da će u nebo, u raj, otići oni koji su spaseni, odnosno oni koji su nanovo rođeni i koji su primili dar večnog života. U tom smislu treba posmatrati naše članstvo u

lokalnoj crkvi, odnosno lokalnoj zajednici vernih u odnosu na naše pripadanje Crkvi, koja je jedna i u kojoj su oni koji pripadaju Isusu Hristu i koja je telo Hristovo na zemlji.

U drugoj polovini XX veka dolazi do ponovnog oživljavanja i razvoja takozvanog harizmatiskog pokreta u okviru evanđeoskog hrišćanstva, koji uključuje i pentekostalne denominacije.

Početakom 90-ih godina XX veka, naročito u SAD i Skandinaviji, neke pentekostalne denominacije usvajaju liturgičnost kao osnovni oblik službe Božije naglašavajući značaj transcendentnosti u povezanosti s Bogom.

Narodi u Srbiji, kao i sam srpski živalj, imali su dodira s protestantizmom u njegovom najranijem periodu. Ne samo što su živeli u oblastima gde se nova nau-

ka brzo širila (po Sremu, Podunavlju, okolini Temišvara i sl.), već su ubrzo postali predmet interesovanja protestantskih propovednika, naročito oni koji su živeli u zemljama pod turskom vlašću (Bosna i centralna Srbija). Današnja Srbija, s Vojvodinom i Kosovom, u periodu pred XX vek, predstavljala je razvodnicu puteva i „obećanu zemlju“ za mnoge zanatlije, vojnike, trgovce, težake — uglavnom Nemce, Slovake, Čeha i Mađare — među kojima je bilo i protestanata koji su donosili svoju veru isto kao i katolici.

Kada se radi o određenju osnovnih pojmova koji se koriste, predlažem da pod terminom *protestantska crkva* podrazumevamo sve one hrišćanske crkve koje su organizovano nastale i razvijale se u duhu reformacijske baštine, a mimo pravoslavne i rimokatoličke crkve, i na osnovnim principima protestantizma: samo vera, samo milost i samo Sveto pismo. U Srbiji to su: Slovačka evangelička crkva augsburške veroispovesti, Hrišćanska reformatska crkva, Evangelička crkva augsburške veroispovesti i Evangeličko-metodistička crkva.

Pod terminom *protestantska misija* predlažem da podrazumevamo one hrišćanske misijske aktivnosti proistekle iz misijskog

delovanja protestantskih crkava i pokreta nastalih u okrilju protestantskog pokreta, mahom u Evropi.

Pod terminom *evanđeoska crkva*, odnosno *evanđeoski pokret*, predlažem da podrazumevamo savremene evanđeoske crkve i pokrete reformacijske baštine koji su u Srbiju pristigli od polovine XIX veka. To su: Hrišćanska baptistička crkva, Hrišćanska adventistička crkva, Protestantska evanđeoska crkva, Hristova pentekostna crkva, Hristova jevanđeoska crkva, Evanđeoska crkva Srbije, Crkva Božija, Hristova crkva braće, kao i druge pojedinačne evanđeoske crkve: Crkva Golgota, Hristova crkva, Hrišćanska zajednica, Evanđeoska crkva Nexus, Crkva milosti, Slobodna pentekostna crkva, itd.

Pod *protestantima* i *evanđeoskim hrišćanima* predlažem da podrazumevamo dve osnovne grupacije: članove i sledbenike tradicionalnih protestantskih crkava, kao i crkava i verskih zajednica proisteklih iz reformacijske tradicije u Srbiji, koje po svojem teološkom i doktrinarnom verovanju ne odstupaju od osnovnih i najvažnijih protestantskih principa.

Branko Bjelajac, Beograd

2

VELIKANA REFORMACIJE U SLAVONIJI I BARANJI

Dok se o velikim evropskim reformatorima, poput Lutera, Kalvina i ostalih, već mnogo toga zna, veoma se malo zna o reformatorima koji su djelovali u 16. vijeku na današnjem hrvatskom prostoru. Dva velika reformatora koja su djelovala na prostoru Slavonije i Baranje zasigurno zaslužuju našu pažnju. To su Mihael Starin koji je osnovao brojne crkve, a neke od njih djeluju i do danas, kao i veliki teolog Stjepan Kiš Segedinac.

Mihael Starin

Poseban uspjeh u širenju reformacije u Slavoniji i Baranji imao je *Mihael Starin* (u literaturi ga susrećemo i kao Mihajlo Starin ili Starina, a mađarska verzija je Sztárai Mihály).

Iako Starin nije bio pristalica Kalvinove već Luterove reformacije, dakle luteran, na njegovo će se djelo nadovezati kasniji razvoj Reformirane crkve na ovim prostorima te je iz toga razloga značajan i za istoriju reformirane tradicije na prostoru današnje Hrvatske.

Ne zna se tačno godina njegovog rođenja. Po narodnosti je bio najvjerojatnije Slovak. Isprva je bio katolički franjevac, no 1530. pristaje uz Reformaciju. Studirao je na univerzitetu u Padovi. Oženio se udovicom Stjepana Banocija koju je još kao redovnik zavolio. Godine 1543. ili 1544. došao je u Baranju. U Laskafeldu (današnji Lug) osnovao je crkvu, a djelovao i u drugim mjestima Slavonije i Baranje. Samuel Pataj (Patai P. Sámuel), učitelj i župnik u Lugu 1617. godine zapisao je:

„Već sam dvije godine u Laskafeldu učiteljem. Još i sada (1617.) ima dosta staraca, koji se sjećaju na Starina i njegovo reformiranje i među Hrvatima. U reformiranju pojedinih župa postupao je - kako mi propovijedaju - ovako. Najprije bi zapjevao psalme Davidove tako krasnim i uzvišenim glasom, da je u srce dirnuo i ganuo na pobožnost i okorjele ljude. Da slušaju njegovo divno pjevanje nagnuli toliki ljudi, da se nisi mogao njemu primaknuti. I brzo se raznijelo, da imade jedan svećenik koji naučava neku novu vjeru, o kojoj ni stari nikad čuli nisu. I ljudi ponovno grnuli iz gradova, trgovišta i daljnjih sela u Laskafeld kao na veliki sajam. Videći Starin, da je za nj nastupio zgodan čas, počeo je neuki narod naučavati evanđelju, obarajući se na katoličke ceremonije kao na izmišljene. A narod mu povjerova, protjera svoje fratrove i predade župe Starinu.”

[J. Bösendorfer, *Crtice iz Slavonske povijesti*, str. 774.]

U Lugu je, prema određenim izvorima Starin bio i biskup. O tome, na temelju detaljnih istraživanja piše Laszló Keveházi u svojoj monografiji o Starinu *A kereszt igéjét hirdetni kezdetem*.

U jednom dopisu iz 1553. Starin se potpisuje kao *Episcopus de Lasko* (Biskup iz Luga). Nakon njegovog odlaska u Tolnu, 1553. godine, tamo takođe djeluje kao biskup. U službenim dopisima oslovljava ga se kao *Reverendus Dominus Episcopus noster*. Mate Škarica (Skaricza Máté) ga oslovljava u svojim dopisima kao *Starino, qui episcopum suae Baroviae agebat*.

Mihael Starin osnovao je oko 120 mađarskih i hrvatskih protestantskih župa. Već između 1543. i 1551. godine osnovane su mnoge hrvatske župe pa tako i hrvatska protestantska župa u Tordincima. Osim Tordinaca djelovale su i brojne druge hrvatske protestantske župe od kojih je samo tordinačka opstala od vremena Reformacije do danas.

U Tordincima se oko Duhova, 17. maja 1551. godine, održala prva protestantska sinoda u ovim krajevima. Budući da je osnovan značajan broj župa u Slavoniji i Baranji, potrebno je bilo organizovati ove župe u seniorate i superintendenciju.

Bösendorfer se poziva na istoričara Lampea i donosi izvještaj da je Starin osnovao Baranjsku superintendenciju (biskupiju) koju je podijelio u četiri seniorata. Lampe navodi da su Tordinci bili

u sastavu Vukovskog (Vukovar-
skog) seniorata te da je prvi
senior bio Mihael Tordinac, pas-
tor i senior tordinački *Michael*
Tordafalvi, pastor ecclessies
patrie Tordafalvenfis & senior.
[Uporediti F.A. LAMPE, *Historia*
Ecclesiae reformatæ, in Hungaria et
Transylvania, str. 679.].

Tordinci su bili sjedište seni-
orata koji se prostirao između
Save i Drave te je predstavljao
Slavonsku crkvu (*Ecclesia Sla-*
vonicae Reformatæ) u kojoj su
bili Sloveni (*Natione Sclavi*).

Kako je već navedeno, Starin je
zapravo bio luteran a ne
kalvinist. U pojedinim hrvatskim
istorijskim knjigama, koje se
bave periodom Reformacije na
ovim prostorima, pogrešno se
navodi da je Mihael Starin
otpočetka bio pristalica Kalvi-
nove reformacije, a time i da je
tordinačka župa već na početku
njezinog djelovanja bila kalvin-
ska. Mihael Starin je nesporno
bio pristalica Luterove reforma-
cije.

Prvi talas Reformacije na ovim
prostorima bio je zapravo
luteranski, a Tordinačka sinoda
1551. godine takođe je, u skladu
sa time, bila luteranska. Nema
sumnje da je uticaj Reformacije u
ove krajeve dolazio iz Ugarske,
današnje Mađarske. Kako smo
ranije naglasili, prvi talas

Reformacije u Ugarskoj je bio
luteranski. Prvi mađarski refor-
mirani superintendent postao je
1567. godine *Méliusz Juhász*
Péter, a te su godine prihvaćeni
Hajdelberški katekizam i Drugo
helvetsko vjeroispovijedanje kao
službene konfesije za Mađarsku.

Stoga se sa sigurnošću može
tvrditi da je rana Reformacija
Slavonije i Baranje bila pod
uticajem luteranske reforme, a
da se u drugoj polovici 16. vijeka,
u korak sa događanjima u
Ugarskoj, nastavila Reformacija
u duhu Kalvinove reformacije.
Stoga je logično prihvatiti da je
Mihael Starin bio pristalica
luteranske Reformacije.

Tade Smičiklas govoreći o šire-
nju protestantizma u Podravini i
Slavoniji, spominje Mihaela Sta-
rina koji „uvodi Luterovu nau-
ku“. Nema podataka o tome kada
i je li se uopšte dogodilo Stari-
novo prihvaćanje kalvinizma.
Trebalo takođe uzeti u obzir činje-
nicu da se Reformacija u Tordin-
cima, kao i Sinoda 1551. godine,
događa prije nastanka Hajdel-
berškog katekizma i Drugog hel-
vetskog vjerovanja, značajnih
dokumenata reformiranog pro-
testantizma.

Kalvinizam će na ovim prosto-
rima prevladati tek djelovanjem
Stjepana Kiša Segedinca. Iz toga

proizlazi da je sinoda, održana u Kneževim vinogradima 16. i 17. avgusta 1576. godine, prva kalvinska sinoda u ovim krajevima na kojoj su usvojeni takozvani *Kneževovinogradski kanoni (Articuli Consensvs Christianarvm*, članci saglasnosti hrišćanskih crkava). Do te godine je i tordinačka župa prihvatila Kalvinovu reformaciju.

Ukoliko bi se prihvatilo da je Kalvinova reformacija došla u ove krajeve 1543. ili 1544. godine, kada je Mihael Starin započeo propovijedati i kada je osnovana župa (vjerojatno prva) u Laskafeldu (Lug), tada bi to značilo da je kalvinizam u ove krajeve došao prije negoli je zahvatio druge europske zemlje, što je dakako malo vjerojatno.

Mihael Starin je bio reformator, ali i književnik koji je uglavnom pisao pjesme i drame. Napisao je mnoga djela na mađarskom i latinskom. Svojim je djelima veličao Reformaciju i ismijavao rimokatolicizam. U Lugu je napisao svoju vjersko-polemičku dramu „Komediya o ženidbi popova” („Comedia de matrimonio sacerdotum”) koja je štampana 1550. godine. Danas je sačuvan samo njezin mali odlomak iz kojega je vidljivo da je riječ o vjerskoj polemici o ženidbi sveštenika koja se odvija na

prostoru Vukovara. U polemici dakako pobjeđuje protestantski sveštenik. Istorija mađarske književnosti uzima ovu Starinovu dramu kao odrednicu za rođenje komedije na mađarskom jeziku. U Lugu su nastale i Starinove epske pjesme kao što su *Eleazerova povijest (1546.* godine) u kojoj se govori o životu čovjeka privrženog vjeri. Godine 1552. napisao je pjesmu o Juditi koju istoričari književnosti smatraju njegovim najboljim djelom. Ovdje valja spomenuti da je u Lugu nastala i njegova pjesma o pogubljenju nadbiskupa Tomasa Kranmera kojega Starin smatra „primjerom čovjeka koji je ostao nepokolebljiv u svojoj vjeri”.

Iz Luga je otišao 1553. godine u Tolnu gdje je služio kao senior. Vratio se u Lug 1558. te nakon nekoliko godina otišao u Gyulu, a 1564. godine u Sarospatak gdje je služio kao župnik. Godine 1567. otišao je u Papu u današnjoj Mađarskoj gdje je najvjerojatnije i umro 1575. godine

Stjepan Kiš Segedinac

Stjepan Kiš Segedinac (mađarsko ime *Szegedi Kis István*) je djelovao u Lugu u Baranji od 1554. do 1558. godine. Bio je doktor i profesor teologije na Vitenberškom univerzitetu, jedan od naj-

ranijih i tada međunarodno uticajnijih protestantskih teologa. Stjepan Kiš Segedinac rođen je 1505. najverovatnije u Segedinu (Szeged) u Mađarskoj, a umro 2. maja 1572. godine u Rackevu (Ráckeve). Studirao je u Segedinu, zatim u Beču (1535-1537). U Krakovu je od 1537. godine predavao teologiju. Godine 1543. upisao je doktorat u Vitenbergu i iste godine stekao zvanje doktora teologije. Službu je započeo u Čanadu (Csanád) odakle je 1545. godine otišao u Đulu (Gyula) gdje je djelovao kao rektor. Godine 1549. je otišao u Temišvar gdje je takođe djelovao kao rektor, a 1551. godine prešao je u Mezőtúr. Godine 1552. otišao je u županiju Békés. Tamo je zbog svojih vjerskih uvjerenja bio zatvoren. Krajem iste godine je

postao rektor u Tolni. Tu je prihvatio helvetsku, odnosno švajcarsku reformaciju. Došao je u Lug (današnja Hrvatska Baranja) 1554. godine gdje je djelovao kao župnik i biskup (superintendent). Godine 1558. otišao je iz Luga u Kalmanču (Kálmánca). Turci su ga zatvarili 1561. godine, te je u zarobljeništvu bio sve do 1563. godine. Poslije toga se preselio u Rackevu. Napisao je „Baranjske kanone” koji su prihvaćeni na sinodi u Kneževim Vinogradima (današnja Hrvatska Baranja), 1576. godine. Bio je plodonosan pisac teoloških djela, te je kao teolog bio poznat po čitavoj Evropi. Napisao je sledeća djela: „Assertio vera de trinitate”, „Speculum romanorum pontificum”, „Tractatus brevis de traditionibus quibusdam pontificum romanorum...”, „Quaestiones de verbis coenae Domini”, „Theologiae sincerae loci communies de Deo et homine”, „Doctrinae pistiae summa ex variis doctoribus sholasticis excerpta...”, „Confessio verae fidei de uno vero Deo”, itd. On je takođe uticao na organizaciju Crkve u Mađarskoj, organizujući Reformiranu crkvu po sinodalnom modelu.

Nakon što se oženio Elizabetom, svojom drugom ženom,

udovicom Ivana Beremenija, kako smo već naveli, došao je na poziv vjernika u Lug. Tu je bio i rukopoložen za pastora.

U Lugu je Stjepan Kiš Segedinac bio učitelj u školi, a na osnovu izbora vjernika i preporuke Mihaela Starina, bio je postavljen za generalnog nadglednika (biskupa) čitave Baranje. Prema Lászlu Keveházui, Stjepan Kiš Segedinac je zapravo bio generalni biskup (nadbiskup) dok je Starin bio baranjski biskup. Podučavao je u školi, ali i privatno slabije obrazovane ljude iz crkve. U Lugu je usvojio i troje djece, Anu, Saru i Izaka.

Kako je već navedeno, Stjepan Kiš Segedinac autor je značajnih Baranjskih kanona ili Kanona iz Kneževih Vinograda koji su poznati pod nazivom *Članci saglasnosti hrišćanskih crkava*. Usvojeni su, nakon njegove smrti na sinodi u Kneževim Vinogradima (Baranja) 16. i 17. avgusta 1576.

Sinoda u Kneževim Vinogradima je bila značajna ne samo za područje Baranje i Slavonije, već i šire gdje su djelovale Reformirane župe. Ova se sinoda smatra i ustanovljenjem Podunavske reformirane biskupije. I danas, na pečatu Podunavske biskupije sa sjedištem u Budimpešti, stoji godina 1576. kao godina njezina

osnivanja. Na toj sinodi je sudjelovalo oko 40 kalvinskih pastora gornje i donje Baranje. Sinodu je predvodio Elias Weresmatry koji je inače bio zapažen u različitim debatama između protestantskih grupacija, posebno sa unitarijancima. Ovaj je značajan reformacijski dokument pisan latinskim jezikom te nam otkriva vjerovanje, praksu i organizaciju Reformirane (kalvinske) crkve 16. vijeka u ovim krajevima. Kao takav, najstariji je sačuvani pisani dokument Reformiranih crkava ovih prostora. *Članci saglasnosti hrišćanskih crkava* nastali su po uzoru na druge protestantske konfesije (poput Hajdelberškog katekizma ili Drugog helvetskog vjeroispovijedanja) sa kojim se pokušalo postizanje sporazuma sa ostalim protestantskim konfesijama (u ovome slučaju pokušalo se da reformirani odnosno kalvinisti načine sporazum s luternima i unitarijancima). *Kanoni* su postali opšti moralno-religijski kodeks kojim se uređuje vjerski i društveni život svih slojeva vjernika, praktična pravila u pogledu bogoslužjenja, podjele sakramenata i sl.

Članci se sastoje od 47 članaka koji se u manjem dijelu bave doktrinarnim pitanjima, a veći dio je posvećen pitanjima orga-

nizacije crkve, pravilima za superintendenta, pastire (pastore), starješine crkve te vjernike.

Kanoni iz Kneževih Vinograda potvrđuju istorijsku činjenicu da je u Slavoniji i Baranji djelovala brojna i dobro organizovana protestantska zajednica reformirane odnosno kalvinske tradicije.

Zaključak

Kako se može vidjeti u ovome kratkom prikazu dva značajna reformatora iz šesnaestoga vijeka koji su djelovali na prostoru

današnje Hrvatske, Reformacija ne samo da je bila prisutna na ovim prostorima, već je i ostavila značajan doprinos preko navedenih reformatora. Velikani poput Starina i Segedinca trebaju nas motivirati da u 21. vijeku, uz veće i šire mogućnosti koje imamo, nastavimo djelo koje na koje su oni pozivali, a to je da naviještamo evanđelje.

Jasmin Milić, Tordinci

(Članak je pojednostavljeni dio iz autorove knjige *Povijest reformirane crkve u Hrvatskoj*, Osijek 2014.)

*Reč je Tvoja žižak nozi mojoj,
i videlo stazi mojoj.*

PSALAM 119:105

PRIGODNA RIJEČ

Ove godine je 500-ta godišnjica Reformacije i dobro je naznačiti da je Reformacija pozitivan duhovni i društveni pokret za obnovu doktrina i života Crkve. U Evropi je pokret etabliran pod Božjim nadahnućem i vodstvom tokom 16. vijeka, a započeo je 31. oktobra 1517. godine javnim objavljivanjem Luterovih *Devedeset pet teza* protiv crkvene trgovine oprostajnicama.

Istraživači se slažu da je Reformacija poticala primjenu izvornih načela teologije i prakse hrišćanstva. To nije bio revolucionarni pokret, već težnja za obnovom postojeće Crkve i društva. Nauk Reformacije se temelji i proizlazi iz Svetoga pisma (*Sola Scriptura*), te baštini pozitivnu tradiciju Crkve od prvih dana. Hrišćanski nauk, kao i crkvena tradicija i praksa svoje temelje imaju Riječi Božjoj. Bog po svojoj suverenoj i slobodnoj

milosti oprašta grijeha (*Sola gratia*), a spasenje je milosni dar Božji u Isusu Hristu, koji se prima isključivo vjerom (*Sola fides*).

Sredinom 16. vijeka, Reformacija je iz njemačkih krajeva i preko Ugarske snažno utjecala i na hrvatski narod. Blizak saradnik Martina Lutera, *Matija Vlačić Ilirik*, slovi za jednog od najuticajnijih hrvatskih humanista i teologa 16. vijeka. O njegovoj biografiji i djelu je pisao Stanko Jambrek u svome tekstu pod naslovom *Vlačićeva borba za slobodu Crkve* (teološki časopis *Kairos*, Zagreb, 2012.).

U Hrvatskoj na spomen 500-te godišnjice Reformacije, odgovorno trebamo naglasiti da su Vlačićevi temeljni stavovi formirani zbog toga što je usvojio Bibliju kao vrhovnu istinu i autoritet. Smatrao je da je Biblija mjerodavna po svim

životnim pitanjima, kako u vjerovanju, tako i u praksi. To se dogodilo za vrijeme njegovog studiranja u Vitenbergu (1543-1548). U tom periodu, Vlačić je zapisao: „Uvijek treba paziti da se svaki nauk traži iz pravog izvora, Svetoga Pisma. Na ovom jedinom temelju proroka i apostola mi smo sazidani. Oni su jedini počeci i Crkve i vjere, a mi se moramo na Sveto Pismo osloniti, jer je ono Božja Riječ. Duh Sveti je čini živom, jer je On Duh Istine. Duh Sveti je i autor i tumač Svetog Pisma!“ (Stanko Jambrek, Kairos, teološki časopis Kairos, Zagreb, 2012.). Nadalje, naglašavao je Vlačić, da je sve što je napisano u Pismu napisano zbog čovjeka da mu se svjedoči o Hristu. Propovjednici Reformacije su nastojali propovijedati Riječ Božju na hrvatskom jeziku svjedočeći autoritet Svetog Pisma. Među najpoznatijim propovjednicima bio je Mihajlo Starin koji je za 6 godina na tlu ondašnje Baranje i Slavonije organizovao 120 crkvenih opština.

„Zbilja, Bog koji je zapovjedio: Neka iz tame zaszvietli svjetlo, On je zaszvietlio u našim srcima da osvioletli spoznaju slave Božje na licu Hristovu!“ (2. Kor. 4,6)

Prethodni stih nam skreće pažnju na prve stranice Biblije, u knjigu Postanka 1,3. Tamo je zapisano da je Bog zapovjedio:

„Neka bude svjetlost. I bi svjetlost!“ Apostol Pavle, sluga Božji, napisao je da je isti Bog, koji je prvobitno zapovijedio da iz tame svjetlo zaszvietli, zaszvietlio u našim srcima, na spoznaju slave svoje u osobi Isusa Hrista! Događaj koji je opisan u knjizi Postanka, pomaže nam da kada čitamo paralelni tekst iz Druge poslanice Korinćanima, možemo sebi da predstavimo šta se zapravo događa u biću čovjeka, kruni Božjeg stvaranja.

Čovjek je stvoren na sliku Božju (*Imago Dei*), ali nažalost, u samo svitanje svoga postojanja, izgubio je identitet Božje slike. Sa svoga lica (*zbog grijeha*) uklonio je Božje lice!

Kroz cijelu istoriju ljudskog roda mogli smo da vidimo posljedice tog događaja. Mi u našoj generaciji imamo svoja iskustva i svjesni smo šta znači odsutnost lica Božjeg. Nikoga ne treba podsjećati na stvarnost u kojoj se nalazimo kao društvo.

Prisjećajući se Reformacije, istina Pisma nas pokreće da govorimo o nužnosti transformacije i obnove čovjeka u skladu sa Božijim likom! Psalmi na dirljiv način progovaraju o toj čežnji:

„Moje mi srce govori, tražite lice njegovo! Da, lice Tvoje, Gospode ja tražim!“ (Psalam 27).

I objava Božjeg lica ljudskom rodu se dogodila. U Bibliji je zapisano da se to dogodilo u *punini vremena (Galatima 4,4)*.

„Riječ je tijelom postala i nastanila se među nama“ (Jovan 1,14).

Čudo je to Isusa Hrista, čudo je to Božjeg čovjekoljublja, i to do te mjere i na takav način da je Bog ušao u ljudsku istoriju i postao našim saputnikom! Bog nam u Isusu Hristu otkriva svoje lice, otkriva se lice milosrdnog i dobrog Oca!

Kroz Isusovo utjelovljenje, postavljen je novi temelj. Hrist je pravi Bog i pravi čovjek, objavljuje nam novog čovjeka - izvorno lice slike Božje. Pogled na Isusa je pogled na Raspetog i Uskrslog, pogled na ljubav Očevu. Ako ustima ispovijedamo da je Isus Gospod i srcem vjerujemo da je Njega Bog otac od mrtvih uskrsnuo, spašeni smo (Rim. 10). Postajemo otkupljenici Gospodnji i Njegovi svjedoci.

Ivan Pavle II je u svojoj poslanici *Ecclesia in Europa* (don Mladen Parlov, sveštenik splitko-makarske nadbiskupije, u tekstu pod naslovom *Budni budite*), pisao da Crkva Evropi treba da pruži najdragocjenije dobro koje joj niko drugi ne može dati: vjeru u Isusa Hrista. To je dar koji je izvor i duhovnog i svekolikog

razvoja, lice obnovljenog čovjeka. Neka i ovaj tekst bude prilog objavi i obnovi lica Hristovoga u svima nama. Naše sjećanje na Reformaciju neka bude u stvarnoj spoznaji svjetla Božje slave i spoznaji Sina Božjega Isusa.

Kada Gospod kaže: „*Tražite moje lice*“, to znači da imamo namjeru i cilj da postanemo odraz Njegove slike, pravedni, istinoljubivi i milosrdni prema svima u našem okruženju!

Nastavimo se moliti za blagoslov svih ljudi u našoj zemlji, i nastojmo sve pozivati da se vrate temeljima hrišćanske vjere, koje nalazimo u biblijskoj objavi. Na temelju Božije pisane Riječi i uz nadahnuće Duha Svetoga, neka nam se događa transformacija unutrašnjeg bića, a time i obnova opštih moralnih i etičkih vrijednosti. Neka se obnove vjernost, pravednost, marljivost, milosrđe, dobrotu i radišnost. Samo *korjenitim promjenama na ličnom planu* možemo mijenjati društvo i zemlju u kojoj živimo.

Neka blagoslov našega Boga bude sa svima nama - po Isusu Hristu, jedinom posredniku između Boga i ljudi, koji je dao prinos – sebe samoga kao otkup za sve nas. Amin.

Lazar Kovačević, Vinkovci

Tada reče Helkija, poglavar sveštenečki, Safanu pisaru:

Nađoh knjigu Božijih riječi u domu Gospodnjem.

I Helkija dade knjigu Safanu, i on je pročitao.

A Safan pisar ode k caru, i javi mu...

I kaza Safan pisar caru govoreći:

Knjigu mi dade Helkija sveštenik.

I pročitao je Safan caru.

A kad car ču riječi Božije, razdera haljine svoje.

I zapovijedi car Helkiji svešteniku i Ahikamu sinu Safanovom i Ahvoru sinu Mihejevom i Safanu pisaru i Asaji sluzi carevom, govoreći:

Idite, upitajte Gospoda za me i za narod i za svu Judu radi riječi ove knjige što se nađe; jer je veliki gnev Gospodnji koji se raspalio na nas zato što oci naši ne slušahu riječi ove knjige da čine sve onako kako nam je napisano.

O

RAZUMEVANJU BIBLIJE

Molitva, meditacija i nevolje čine čoveka teologom.

Prvo moraš znati da je Sveto pismo takva vrsta knjige koja preokreće mudrost svih drugih knjiga u ludost, budući da nijedna druga knjiga ne uči o večnom životu osim nje. Stoga moraš smesta odbaciti svoje misli i razumevanje, jer po njima to nećeš primiti (večni život). Takvim predrasudama ćeš gurnuti sebe i druge iz raja (poput Lucifera) u ponor pakla. Radije klekni u svojoj sobi i ozbiljno moli Boga sa pravom poniznošću da ti da svog Svetog Duha kroz svog Sina, da

te prosvetli, da te vodi i dâ ti razumevanje.

Nevolje su potvrda koja te uči ne samo da znaš i da razumeš, već takođe i da iskusiš kako je ispravna, istinita, slatka, ljupka, moćna i utešna Božja Reč. Ona je mudost iznad svake mudrosti.

Drugo, treba da meditiraš, to jest, ne samo u svome srcu, već i govoriš i uvek koristiš reči iz Pisma; žvaćeš Reč, čitaš iznova i iznova, pun pažnje, strahopoštovanja i promišljanja o tome šta je Svetih Duh mislio i želio da nam poruči.

Martin Luther

95 TEZA

Martin Luter, (1483-1546) je začetnik nemačke Reformacije. Teolog, avgustinac i vikar u svom monaškom redu, okačio je 31.10.1517. godine na crkvena vrata u Vitenbergu teološku raspravu u obliku **95 teza**. Napisao ih je uglavnom kao odgovor na propovedi izvesnog J. Tecela o oproštajnicama koje je izdao papa Lav Deseti. Papa je želeo prikupljenim donacijama da obnovi baziliku Svetog Petra u Rimu. Teze su ubrzo nakon što su objavljene postale manifest reforme i veoma poznate po čitavoj Nemačkoj.

U aprilu 1518. godine Luter je u Hajdelbergu morao da brani svoje stavove pred predstavnicima

svog monaškog reda, i u toj debati je odneo pobedu. Međutim, te godine je optužen u Rimu za jeres i morao je da odgovara pred kardinalom Kajetanom u Augsburgu. Pošto je odbio da se pokaje, pobe-
gao je u Vitenberg pod zaštitu Elektora Frederika III Saksonskog.

Luter je u Lajpcigu 1519. godine, odbacio papin primat i bezgrešnost Koncila. Sledeće godine je uputio proglas nemačkom narodu u kojem je pozvao da reformišu Crkvu, i objavio je tri rada u kojima je afirmisao tu ideju.

Papa je 12. juna 1520. godine izdao papsku bulu „Exsurge Domine“ u kojoj je napao 41 tezu iz Luterovih radova. Luter je odgo-

vorio tako što je javno spalio bulu, zajedno sa mnogim drugim katoličkim knjigama. To je uzrokovalo njegovu ekskomunikaciju 3. januara 1521. godine. Opasnost od progona naterala je Lutera da se skloni, gde je u miru skrovišta u Vartburgu započeo da prevodi Novi zavet na narodni jezik. Luterska crkva je znatno modifikovala neka od njegovih učenja već 1577. godine.

1. Kada je naš Gospodar, Gospod Isus Hristos rekao: „Pokajte se“, time je hteo da kaže da čitav život vernika treba da bude život pokajanja.

2. Ovu reč ne možemo da shvatimo kao da se odnosi na sakrament pokore, odnosno na ispo-vest i razrešenje služenu od strane sveštenika.

3. Ipak se ona ne svodi samo na unutarnje kajanje, jer unutarnje kajanje nije ništa ako se ne ispoljava u raznim oblicima umiranja telesnosti.

4. Sve dok mrzimo sebe (a to je pravo unutrašnje pokajanje), kažnjavanje greha ostaje i to sve dok ne uđemo u Carstvo nebesko.

5. Papa nema ni volju ni moć da oprostilo bilo koje kazne osim onih koje je nametnuo svojom sop-

stvenom odlukom ili kanonskim zakonom.

6. Papa ne može da oprostilo krivicu već samo da proglasi i potvrdi da je Bog oprostilo; ili u krajnjoj liniji on može da oprostilo jedino u slučajevima koji su u delokrugu njegovog odlučivanja. Ignorirati ovakva oproštenja bi, naravno, ostavilo krivicu nedirnutom.

7. Bog nikada nikome ne oprašta krivicu a da se osoba istovremeno potpuno ne ponizi pred sveštenikom, Božijim predstavnikom.

8. Propisi o pokori se odnose samo na žive, i kao što to vidimo u samim kanonima, nijedan od njih se ne odnosi na umiruće ljude.

9. Prema tome, Sveti Duh deluje za naše dobro kroz papu, tako da stalno odstupa od svojih propisa u slučajevima nastupajuće smrti ili potrebe.

10. Neznanje je i greška sveštenika da ostavlja za umiruće kanonske kazne u čistilištu.

11. Onda kada su kanonske kazne promenjene u pokoru u čistilištu, biskupi mora da su spavali dok se sejao kukolj.^[1]

12. Ranije kanonske kazne su, kao dokaz istinskog kajanja, bile nametane pre, a ne nakon razrešenja od greha.

13. Umirući će platiti svoje dugo-

ve svojom smrću, i oni su već mrtvi za kanonsko pravo i slobodni od njegove pravne vlasti.

14. Narušeno duhovno zdravlje ili ljubav koja je u umirućem čoveku, nužno donosi sa sobom golemi strah, i što je ta narušenost veća, to je i strah veći.

15. Ovaj strah i užas su sami po sebi dovoljni (prevladavaju sve ostalo) da sačinjavaju kaznu čistilišta, jer se veoma približavaju užasu beznađa.

16. Izgleda da je razlika između pakla, čistilišta i neba istovetna razlici između beznađa, stanja blizu beznađa i sigurnosti.

17. Što se tiče duša u čistilištu, izgleda da njihova ljubav nužno jača stišavanjem njihovih užasa.

18. Čini se da se ne dokazuje ni razumom ni Pismima da su ove duše izvan stanja zaslužnosti, niti da su nesposobne da rastu u ljubavi.

19. Niti se čini dokazanim da su one - ili u najmanju ruku svaka od njih - sigurne i uverene u svoje spasenje, čak iako smo mi sami u to potpuno uvereni.

20. Stoga papa svojim sveopštim oprostom svih kazni ne misli na „sve“ u apsolutnom smislu, već samo oprost onih kazni koje je on sam nametnuo.

21. Otud su oni propovednici oproštajnica (indulgencija) u zabludi kada kažu da je papinim oproštajnicama čovek razrešen i pošteđen svake kazne.

22. Naprotiv, on dušama u čistilištu ne može da oprostijednu kaznu koja saglasno kanonskom pravu mora da se plati u ovom životu.

23. Ukoliko se bilo koji oprost svih kazni može ikako nekom darivati, mora da su to samo oni koji su savršeni, drugim rečima - veoma malobrojnim.

24. Prema tome, iz toga proizilazi da je većina ljudi prevarena zbrkanim i zvučnim obećanjem oslobođenja od kazni.

25. Istu moć koju papa ima u celini nad čistilištem, poseduje i svaki biskup u svojoj biskupiji i sveštenik u svojoj parohiji.

26. Papa čini izvrsnu stvar kada dušama daje oprost - ne putem prava na ključeve (jer ih i nema), već putem zastupanja.

27. Propovedati da duša izleće (iz čistilišta) čim zvecne novac u kutiji za sakupljanje novca je pučka ljudska priča.

28. Sigurno je moguće da rastu pohlepa i tvrdičluk čim novac zvecne u kutiji za novce, ali zastupanje Crkve zavisi isključivo od samoga Boga.^[2]

29. Ko zna da li sve duše u čistištu žele da budu izbavljene u smislu priče koju kazuje Sv. Severin i Paskal.^[3]

30. Niko nije siguran u stvarnost svog sopstvenog pokajanja, a još manje u primanje sveopšteg oprosta.

31. Čovek koji istinski kupuje oprostajnice je isto tako redak kao i pravi pokajnik, drugim rečima svakako veoma redak.

32. Svi koji veruju u sigurnost svog spasenja zbog oprostajnica, biće večno prokleti zajedno sa njihovim učenicima.

33. Moramo se posebno čuvati onih koji kažu da su papske oprostajnice neprocenjiv Božiji dar kojim se čovek izmiruje sa Bogom.

34. Jer se darovi milosti koje ove oprostajnice nose tiču samo kazni zbog sakramentalnih zadovoljština koje je čovek proglasio.

35. Nije hrišćansko propovedanje naučavati da oni koji teže da spasu svoju dušu ili nabave ispovesne oprostajnice, nemaju potrebe da se pokaju.

36. Hrišćanin pak, koji se stvarno kaje, ima pravo na sveopšti oprost greha i to i bez oprostajnica.

37. Pravi hrišćanin pak, živ ili

mrtav, učestvuje u svim prednostima Hrista i Crkve; i to mu daruje Bog, i to i bez oprostajnica.

38. Ipak nikako ne smemo prezreti ni papin oprost ni oslobađanje, jer one, kako je već rečeno, nagoveštavaju božansko oprostjenje.

39. Veoma je teško čak i za veoma učene teologe, da pred ljudima istovremeno veličaju dobrotu oprostajnica i potrebu za istinskim pokajanjem.

40. Pravo pokajanje traži i želi da plati kazne za greh, dok oprostajnice velikodušno otpuštaju kazne i čine da ih čovek odbija, ili u najmanju ruku odbijanje može da bude učinak.

41. Apostolski oprost treba da se propovedaju s oprezom: inače će ih ljudi krivo shvatiti, kao da su važniji od drugih dobrih dela ljubavi.

42. Hrišćane treba poučavati da papa nema pojma o tome kako kupovinu oprostajnica treba shvatiti u poređenju sa delima milosrđa (ljubavi).

43. Hrišćane treba poučavati da onaj koji daje sirotinji ili pozajmljuje onima u potrebi, čini bolja dela od onog koji kupuje oprostajnice.

44. To je zato što kroz dela ljubavi - ljubav raste i čovek postaje

bolji, dok oprostom ne postaje bolji, samo slobodniji od kazne.

45. Hrišćane treba poučavati da onaj ko vidi osobu u potrebi i prođe pored nje, iako daje novac za oprost, ne zadobija se za papinu oproštajnicu već za Božiji gnev.

46. Hrišćane treba poučavati da, osim ako ne obiluju u dobrima iznad svojih potreba, da su dužni da čuvaju ono što je nužno za njihovo domaćinstvo, i da to nipošto ne rasipaju za kupovinu oproštajnica.

47. Hrišćane treba poučavati da je kupovina oproštajnica dobrovoljna a ne obavezna.

48. Hrišćane treba poučavati da papa, darujući oprost, ima veću potrebu i želju za posvećenim molitvama radi sebe samog, nego za gotovim novcem.

49. Hrišćane treba poučavati da su papini oprost korisni samo ako se ne oslanjaju na njih, a u najvećoj meri štetni ako se zbog njih izgubi strah Božiji.

50. Hrišćane treba poučavati da, kada bi papa znao za iznuđivanja propovednika oproštajnica, radije bi dao da se uništi bazilika Sv. Petra, nego da je gradi od kože, mesa i kostiju ovaca iz svoga stada.

51. Hrišćane treba poučavati da,

ukoliko bi nastala neka potreba, da bi papa bio voljan da proda crkvu Sv. Petra i da da svoj sopstveni novac mnoštvu onih od kojih su ga prodavci oproštajnica iznudili.

52. Uzaludno je oslanjati se na spasenje putem oproštajnica, čak iako bi poverenik ili sam papa založili svoju dušu zajedno sa njihovom.

53. Neprijatelji Hrista i pape su oni koji su potpuno zabranili da se u nekim crkvama propoveda Božija Reč da bi se u drugim propovedali oprost.

54. Božija Reč trpi štetu ako se u istoj propovedi posvećuje isto ili duže vreme oproštajnicama nego Reči.

55. Papin um mora da je nužno okrenut mislima da, ako se oproštajnice (koje su veoma mala stvar) proslavljaju jednim zvonom, jednom procesijom i ceremonijom, Evandjelje (koje je veoma velika stvar) treba da bude propovedano uz hiljade zvona, hiljade procesija i ceremonija.

56. O crkvenom blagu iz kojega papa daje oproštajnice se ne govori i ne zna dovoljno među Hrištovim narodom.

57. U najmanju ruku, jasno je da one nisu prolaznog karaktera, jer ih mnogi prodavci samo sakup-

ljaju - umesto da ih slobodno šire.

58. Niti su to zasluge Hrista ili svetaca jer, potpuno nezavisno od pape, ove zasluge uvek proizvode milost u unutrašnjem čoveku, a nasuprot tome, smrt i pakao u spoljašnjem čoveku.

59. Sveti Lavrentije je rekao da su siromašni blago Crkve, ali kada je to ovako rekao, koristio je jezik svog sopstvenog vremena.

60. Ne govorimo nepromišljeno kada kažemo da su blago Crkve njihni ključevi, i da su oni obezbeđeni Hristovim zaslugama.

61. Jasno je da je papina moć sama po sebi dovoljna za oprostaj kazne i (ograničenih) slučajeva.

62. Pravo blago Crkve je sveto Evanđelje slave i milosti Božije.

63. Ali je ovo opravdano najomraženije, jer čini da prvi bude poslednji.

64. U drugu ruku, blago oprostajnica je opravdano najpopularnije, jer poslednjeg čini prvim.

65. Stoga su blaga Evanđelja mreže koje su u ranija vremena korišćene da se njima love bogati ljudi.

66. Blago oprostajnica su mreže koje se koriste danas da se njima lovi bogatstvo bogatih.

67. Oprostajnice koje prodavci nameću kao najveće darove milosti, pravilno su shvaćene kao „najveće“ samo ukoliko se radi o sticanju novca.

68. One su zapravo najmanje uporedive sa Božijom milošću i pobožnošću krsta.

69. Biskupi i sveštenici su obavezni da poverenike apostolskih oprosta prime sa svim počastima po službenoj dužnosti.

70. Oni su pod još većom obavezom da daju svoje oči i uši, i da spreče ove ljude u propovedanju svojih sopstvenih snova, umesto onog poverenog im od pape.

71. Neka bude proklet i anatemišan onaj koji poriče istinitost apostolskih oprosta.

72. U drugu ruku, neka bude blagosloven onaj koji se predstavlja kao čuvar protiv pohlepe i razuzdanosti u rečima prodavaca oprostajnica.

73. Kao što papa ispravno grmi protiv onih koji na bilo koji način upotrebljavaju prisilu da se nečasno okoriste trgovinom oprostajnicama,

74. Mnogo više bi trebalo da grmi protiv onih koji koriste oprostajnice kao izgovor da bi se nečasno okoristili i izvrgavali ruglu svetu ljubav i istinu.

75. Ludost je pomisliti da papine oprostajnice imaju toliku moć da mogu da razreše čoveka, čak ako je uradio nemoguće i obeščastio majku Božiju.

76. Suprotno tome, potvrđujemo da papine oprostajnice nisu dovoljne da uklone i najmanji od oprostivih greha, barem što se tiče njihove krivice.

77. Kada se govori da čak ni Sv. Petar, kada bi sada bio papa, ne bi mogao da pribavi veće darove milosti. To je hula protiv Sv. Petra i pape.

78. Suprotno tome potvrđujemo da, kao što i on, tako i bilo koji papa, poseduje još veće milosne darove. Evanđelje, vrline milosti isceljenja, itd., kako nalazimo u Prvoj Korinćanima 12.

79. Bogohulno je reći da je krst podignut pokretima papinih ruku od iste vrednosti kao Hristov krst.

80. Biskupi, sveštenici i teolozi koji odobravaju ovakvo propovedanje narodu, za to će morati da odgovaraju.

81. Ovakvo raskalašno propovedanje oprosta otežava čak i učenom čoveku da očuva dužno poštovanje prema papi, od klevete ili ako ni od čega drugog, onda od oštroumnog zapitkivanja laika.

82. Na primer: Zašto papa ne isprazni čistilište radi najsvetije ljubavi i najveće potrebe duša? To bi bio najpravedniji razlog ako bi mogao da otkupi nebrojeno mnoštvo duša bednim novcem kojim će graditi baziliku - najtrivijalniji od svih razloga.

83. I opet: Zašto treba da nastavimo praksu rekvijema i godišnjih misa za mrtve? Zašto papa ne otplati ili dozvoli da se otplate povlastice ustanovljene za mrtve, kada je pogrešno moliti se za duše koje su sada spasene?

84. Opet: Ovo je zasigurno nova vrsta pobožnosti Boga i pape, kada oni dozvoljavaju čoveku koji nije pobožan, Božijem neprijatelju da plaćanjem novca spase odanu dušu. Zašto onda oni ne spasu poradi besplatne ljubavi tu pobožnu dušu na račun svoje sopstvene potrebe?"

85. Opet: Zašto se oslobađanje od kaznenih kanonskih propisa još uvek kupuje za novce izdavanjem oprostajnica, kao da su one potpuno delotvorne, kada ovi propisi već dugo vremena zaista nisu na snazi zbog neupotrebe i po sebi su mrtvi?

86. Opet: Pošto je papino bogatstvo veće od blaga najvećeg kneza našeg vremena, zašto on radije ne izgradi baziliku Sv. Petra svojim sopstvenim novcem ume-

sto onim od siromašnih vernika?

87. Opet: Šta papa oprašta i od čega on oslobađa ljude, kada oni putem svog savršenog pokajanja imaju pravo na potpuno oprostene i oslobađanje?

88. Opet: Koliko bi veće dobro bilo učinjeno Crkvi kada bi papa izrekao te oprostite i oslobađanja ne jednom kao što se čini sada, već sto puta na dan, i to bilo kojem verniku?

89. Pošto papa oprostajnicama ne traži toliki novac, koliko spasenje duša, zašto stavlja van snage oprostajnice koje su ranije bile priznate, kada su one isto tako delotvorne kao što su uvek i bile?

90. Suzbiti najsvesnija pitanja laika isključivo autoritetom, umesto da ih opovrgnemo razumom, znači izložiti Crkvu i papu podsmehu njihovih neprijatelja, i unesrećiti hrišćane.

91. Kada bi se, dakle, oprostajnice propovedale u duhu i sa mislima papinim, sve ove teškoće bi se lako prebrodile, ili se one nikada ne bi pojavile.

92. Dole, dakle, sa prorocima koji kažu Hristovom narodu: „Mir, mir“, kada mira nema.

93. Neka nestanu svi oni proroci koji Hristovom narodu govore: „Krst, krst“, kada krsta nema.

94. Hrišćane treba ohrabriti da iskreno slede Hrista, svoju Glavu, kroz kazne, smrt i pakao.

95. I neka pouzdanije uđu u nebo kroz mnoge nevolje, nego putem lažne sigurnosti mira.

[1] Misli se da su biskupi spavali dok se ova promena dešavala.

[2] Misli se na to da je ishod crkvenog zastupanja isključivo u Božijoj vlasti.

[3] Pape VII i IX, koji su prema legendi bile voljne da se odreknu blažene vizije koju su nasledili, i da pate u bolovima čistilišta, a u korist vernih.

I nemojte više da se saobražavate ovome svijetu, nego se preobražavajte obnavljanjem svoga uma da razaberete šta je Božija volja, šta je dobro, ugodno i savršeno.

RIMLJANIMA 12:2

P ROTESTANTIZAM I SVETO PISMO U SRBIJI

Kada se govori o Svetom pismu na srpskom jeziku, poznato je da mnogi isprva pomisle na prevod Đure Daničića i Vuka Karadžića, prvi put objavljen 1868. godine, a koji je od tada štampan u više desetina izdanja na ćirilici i prerađivan i objavljivan na latinici sa korekcijama jezika. Iako je prošlo toliko vremena od tog izdanja do danas, još uvek nije ponuđen prevod Svetoga pisma na srpski jezik koji bi bio urađen prema kritičkom tekstu – predlošku na originalnim jezicima dostupnom posle najnovijih arheoloških otkrića i kritičkih izdanja na mnogim svetskim jezicima. Naši bibličari i teolozi (Dimitrije Stefanović, dr Lujo Bakotić, Emilijan Čarnić, Komisija Srpske pravoslavne crkve za prevod Svetog pisma, Aleksandar Birviš i drugi), uspeli su da objave nekoliko novijih prevoda Novoga zaveta koji su prevodi sa novozavetnog grčkog, i to različitih recenzija, a kada se radi o Starom zavetu, nema prevoda na srpski jezik sa jevrejskog izvornika,

osim sporadičnih prevoda neke od 66 starozavetnih knjiga.

Sa druge strane, nauka o književnosti, discipline koje se bave prevodilaštvom, istorija crkvena i narodna, etnologija i ostale srodne nauke, uslovnu temu „Sveto pismo na srpskom jeziku“ posmatraju nekako skromno, potajno, skoro nevoljno, sve se okrećući drugim oblastima – žitijima, hronikama, poeziji, putopisima, zapisima na nadgrobnim spomenicima i raznim drugim, nesporno važnim i dragocenim, ranim književnim spomenicima. I da razne tragične istorijske okolnosti i traganja za popularnim istorijskim nacionalnim datumima nisu na površinu izbacile okruglaste jubileje kao što su 500. godina Cetinjske štamparije, 600. godina Miroslavljevog jevanđelja, 200. godina od rođenja Vuka Karadžića, a uskoro i 150 godina Svetog pisma na narodnom jeziku, bili bismo još siromašniji, jer samo tada su monografije i naučni skupovi priređivani, a zbornici i radovi objavljivani. O značaju

Svetog pisma na srpskom jeziku tek se nešto sporadično objavi.

„Biblijski tekstovi odigrali su presudnu ulogu ne samo u evangelizaciji srpskog naroda nego i u formiranju estetike, poetike i čitavog pogleda na umetnost kod Srba. Preko tih tekstova srpska književnost preuzima nasleđe jedne u pravom smislu reči svetske književnosti; na njima se prvi i svi kasniji književnici srednjeg veka uče književnom izrazu i stilu, poetskom načinu mišljenja... Srpska književnost XIII-XIV veka ne može se razumeti bez staroslovenske biblijske i posebno psalamske književnosti, koja je usvojena upravo u ovom prvom razdoblju.“

Međutim, u materijalizovanju i obezduhovljenju, neumitnim pratiocima današnjice, zaboravili smo da Sveto pismo među Srbima nije samo 150 godina, već više od jedanaest vekova, da su Srbi na njemu gradili svoju pismenost, književnost, jezik kojim danas govore, duhovnost, umetnost, kulturu, moral i istoriju. Jedan od najstarijih rukopisa vezanih za srpski jezik i područje je upravo evanđelje (Marijinsko), najlepša srpska srednjovekovna knjiga je evanđelje (Miroslavljevo), najstarija poznata štampana knjiga na srpskom je psaltir (Cetinjski), prva knjiga štampana u Beogradu je evanđelje (Beogradsko), itd. I protestantizam je uticao na Sveto pismo na srpskom jeziku.

Na narodnom jeziku

Kada se, u XIX veku, Sveto pismo pojavilo u Srbiji na narodnom jeziku, dovelo je do male kulturne revolucije. Naime, jezik kojim se do tada govorilo, slavjano-serbski, kao i njegov pravopis, bili su prilično neuspela veštačka tvorevina koju narod nije prihvatao. Vuk Karadžić, prevodilac Novog zaveta uveo je pravilo: „Piši kao što govoriš a čitaj kako je napisano“, i odredio trideset slova u srpskoj azbuci koje je koristio za ovaj novi prevod, a koji se pojavio u julu 1847 – pre ravno 170 godina.

Vuk je prevodio Novi zavet sa takozvanog crkvenoslovenskog prevoda (cerkveno-slavjanski), ali je tokom rada često konsultovao Luterov prevod na nemački jezik. Naručilac posla bilo je protestantsko *Britansko i inostrano biblijsko društvo* iz Londona, koje je imalo svoju ekspozituru u Beču. Objavlivanje Novog zaveta na jeziku kojim je govorio narod, dovelo je do promene gramatike i pravopisa srpskog jezika, a to je bila direktna posledica prevoda Novog zaveta.

Mnogi prevodioci Svetog pisma od Martina Lutera do današnjih dana, govorili su o principima prevođenja. Tako, na primer, sam Luter je napisao delo *Poslanica o prevođenju* koje je objavljeno 1530. godine u kome se on brani od napada *papista*, a u drugim radovi-

ma se mogu nazreti elementi jednog sasvim određenog sistema. Luter smatra da treba prevoditi originalni tekst – sa starojevrejskog i novozavetnog grčkog, jer će na taj način čitalac doći do pravog smisla Božijeg otkrivenja. Luter se dalje zalaže za poštovanje i naročito naglašavanje mišljenja koje se izražava u tekstu, za jasan i razumljiv jezik, kao i za pažljiv izbor reči.

„Pri prevođenju sam se zaista trudio da dam jasan, razumljiv nemački jezik... Pitajte majku u kući, dete na ulici, jednostavnog čoveka na vašaru kako oni govore; motrite na njihova usta kako oni govore te onda prevodite; onda će ljudi da razumeju i primete da se sa njima na nemačkom govori.“

Zanimljivo je da je već godine 1853. u Pragu, u jednom izdanju izabranih stihova iz Evanđelja po Jovanu na više jezika, osim grčkog, latinskog, boemijskog (češkog), poljskog, ruskog, slovenskog (verovatno crkveno-slovenskog), upotrebljen i prevod na srpsko-hrvatskom jeziku. Knjigu je pripremio Jan Vaclav Rozum, a objavljena je u ediciji Staročeske biblioteke. Kako je ovo izdanje nastalo samo šest godina posle pojave Vukovog Novoga zaveta, realno je pretpostaviti da se urednik poslužio najnovijim prevodom – odnosno Vukovim, obzirom da se koristio fondom Biblijskog društva iz Londona.

Vukov rad na prevodu Novog zaveta imao je velikog odjeka u svim južnoslovenskim zemljama. Tako na primer, Fran Kurelac, autor prevoda Psalama Davidovih, objavljenih u Rijeci 1861. godine pod naslovom *Pokorni i mnozi ini psalmi Davidovi*, u predgovoru piše posvetu: „Preporoditelju knjige srbske i dičnomu ćaći našem od zahvala...“

Kada je 1868. godine objavljen prevod celokupnog Svetog pisma, takozvani Vuk-Daničićev prevod, bilo je to prvi put u srpskoj istoriji da je Sveto pismo ugledalo svetlost dana na narodnom jeziku. Kanon ovog izdanja bio je protestantski, tako da su izostavljeni određeni delovi Starog zaveta koje protestanti ne priznaju. I u Novom zavetu, redosled uobičajen u istočno-pravoslavnim crkvama (Dela apostolska, poslanice drugih apostola, Pavlove poslanice) zamenjen je takozvanim zapadnim čitanjem (Dela apostolska, Pavlove poslanice, poslanice drugih apostola). Odmah je prodato 1.100 primeraka pa su o tome pisale i novine. Isto izdanje ponovljeno je 1871. godine sa konkordancijom, tako da je Vuk-Daničićevo Sveto pismo sada sadržavalo i pomoć pri čitanju i razumevanju. Te i naredne godine prodato je čak 34.000 primeraka, interesovanje naroda je bilo ogromno.

Sam Đuro Daničić pisao je i propagirao prevođenje Svetog pisma:

„Prevodi biblijskih knjiga donose dva velika dobra svakome narodu. Prvo je što narod bolje poznaje nauku Hristovu, te se bolje utvrđuje u veri Hristovoj, a drugo je što je Sveto pismo Knjiga nad knjigama, pa tom svojom važnosti stvara književnost gde je nema, ili gde je zatekne, daje joj novi život. Prvo se može posvedočiti tim, što se i neznabošci obraćaju na veru Hristovu prevodom Svetoga pisma, kao što i današnji dan biva; a za drugo, evo samo Nemaca i nas: u Nemaca je prevodom Svetoga pisma Luter postavio temelj književnosti, a u nas ko ne zna kolika je u književnosti vlada Svetoga pisma, koje imamo?“

Uloga beogradske protestantske opštine

Kneževina Srbija je 1853. godine donela ukaz kojim se regulišu odnosi i verska prava nepravoslavnih hrišćanskih podanika (luterana i kalvinista). Već odranije postojali su pritisci da se status Nemaca u Kneževini Srbiji reguliše nekim posebnim aktom. Nemci su počeli masovnije da se doseljavaju u Srbiju u vreme druge austrijske vladavine Srbijom od 1717. do 1739. godine. Tada je, samo u Beograd, pristiglo je 400 nemačkih porodica koje su bile angažovane na izgradnji nove tvrđave, među njima i inženjer Nikola Doksat de Morez, švajcarski hugenot, prvi beogradski urbanista, kasnije

pogubljen zbog navodne izdaje i što nije hteo da pređe u rimokatoličku veru.

Samo deset dana pošto je knjaževski ukaz donesen 9. septembra 1853. godine, osnovana je Beogradska protestantska opština. Prvi sveštenik bio je Teodor Graun (Theodor Graun), koga je 1858. godine zamenio Daniel fon Keln (Daniel von Colln), koji je ostao do 1865. godine. Knjažev ukaz i osnivanje opštine poklopilo se s namerama luteranske Unutrašnje misije u Nemačkoj da pospeši verski i školski život luterana u dijaspori.

U jednom pismu upućenom Vuku Karadžiću 11. novembra 1863. godine, a u povodu objavljivanja prevoda Psalama Davidovih, Đura Daničić javlja Vuku da Britanskom i inostranom biblijskom društvu mora, osim teksta psalama, da dostavi i takozvani Cessionsdocument (forma odobrenja da se štampa), koji treba da mu potpišu Pavle Šafarik i „lutoranski pastor“. Kako je ovo pismo poslato iz Beograda, realno je pretpostaviti da je luteranski pastor na koga Daničić misli zapravo bio beogradski pastor, iz Beogradske protestantske opštine, a što se vidi iz pisma Đure Daničića Karadžiću u Beč od 11 novembra 1863. godine. Recenzenti njegovog prevoda Starog zaveta bili su luteranski teolog Karl Kuzmani (Slovak), Franc Miklošić i Šafarik.

„Njemačka evangelička crkva u Srbiji i njezina škola u Beogradu, postale su prve ustanove koje su u Srbiji rasparčavale Vukov Novi zavjet. To je postalo moguće od prosinca 1859. kada je u Srbiji na prijedlog 'Malogospojinske skupštine' doneseno rješenje da se 'zabrana unošenja i štampanja knjiga nezvaničnim pravopisom ukida'... U širenju Vukova Novog zavjeta posebno se isticao pastor fon Keln.“

Značaj prevoda Svetog pisma na narodni jezik najbolje se vidi u ulozu koju je imalo na širenje nekih protestantskih verskih pokreta, a ponajviše nazarena. Nazareni su odbijali da čitaju bilo kakvu religioznu literaturu, osim Svetog pisma i pesmarice *Harfa Sionska*, tako da je svako nazarensko domaćinstvo tražilo da nabavi Sveto pismo na narodnom jeziku. Crkva nije blagonaklono gledala na rasparčavanje Svetog pisma u narodu, upravo u strahu od širenja ovog verskog pokreta.

„Njihovom razvoju su pogodovale dva činioca: prvi – antifeudalna mađarska buna iz 1848. godine, kada je srpski seljak u Vojvodini izgubio poverenje u svoju tradicionalnu crkvu zbog njene odanosti Beču, i drugi – pojava Vukovog prevoda Novog zaveta čime je svaki pismeni Srbin mogao bez posrednika da razume Hristovu nauku.“

Kada se ima na umu da je Vuk-

Daničićev prevod objavljen u vreme definitivnog stvaranja srpskog književnog jezika u drugoj polovini XIX veka, onda se može razumeti njegov veliki značaj. Jezik Svetog pisma je postao obrazac biblijskog stila u srpskoj književnosti.

Zanimljiv je odgovor Đure Daničića Ilarionu Ruvarcu 1870. godine na njegovo pitanje da li je zaista Vuk potpomogao nazarene izdavanjem Novog zaveta na narodnom jeziku:

„Ja mislim da se ne može reći da je Vuk prokrčio put nazarećanima: kad bi tako bilo onda bi sva Evropa od davna bila nazaretska. Mislim da našem narodu ne mogu već ni nazarećani pomoći, jer su se i za nas i za ostale dockan pojavili.“

Današnji prevodi na srpski jezik

Do danas Sveto pismo Starog zaveta nije prevedeno na narodni jezik sa jevrejskog i aramejskog originala. Trenutno su u upotrebi prevodi sa latinskog i engleskog jezika, dok je sa jevrejskog originala prevedeno samo nekoliko starozavetnih knjiga: Knjiga Postanja, Knjiga proroka Isaije, Psalmi Davidovi, Plač Jeremijin – od strane Aleksandra Birviša; Knjige proroka Ageja, Avdije, Jone i Malahije – od strane Branka Bjelajca.

Situacija je mnogo bolja kada govorimo o prevodima Novog za-

veta. Novi zavet je više puta preveden sa raznih grčkih odobrenih izvora, uglavnom u pravoslavnoj tradiciji, ali je zadržan redosled knjiga koji je uspostavio Vuk još 1847. godine. Od pojave savremenog prevoda Dimitrija Stefanovića 1934. godine i prevoda Emilijana Čarnića 1973. godine, Komisija Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve je objavila svoj prevod 1984. godine, ispravljeno izdanje 1990. godine, i još nekoliko ispravljenih izdanja od 2007. do 2017. godine.

U poslednjih desetak godina nekoliko izdavača je izdalo *Sвето pismo – Bibliju*, u kojoj je objavljen Vukov prevod Novog zaveta sa ispravkama vladike Nikojala Velimirovića, i sa Psaltinom „pravilno numerisanim i podeljenim na kati-zme...“ Ove ispravke vladika Nikolaj je radio tokom svoje internacije u manastiru Vojlovici pred kraj Drugog svetskog rata.

Verska zajednica Jehovinih svedoka objavila je 2006. godine svoj prevod, pod nazivom *Sвето pismo – prevod Novi svet*, koji je nastao na osnovu manuskripta i izvora poznatih samo ovoj verskoj zajednici, pa se tekst razlikuje od ostalih srpskih prevoda.

Savremeni srpski prevod Svetog pisma pojavio se 2017. godine u izdanju organizacije Dečija misija iz Niša, kao i Međunarodne biblijske lige. Još uvek se čeka na objav-

ljivanje najavljenog Novog srpskog prevoda koji je finansiralo Međunarodno biblijsko društvo, danas poznatije kao Biblica. Prevodioci su, osim prevoda sa engleskog jezičkog predloška biblijskog teksta, konsultovali i izvore na originalnim jezicima.

Biblijsko društvo Srbije je, u međuvremenu, objavilo i *Sвето pismo sa devterokanonskim knjigama* (drugokanonskim knjigama). Stari zavet je u prevodu Đure Daničića, Novi zavet u prevodu Komisije Sinoda SPC, a deuterokanonske knjige u prevodu vladika Amfilohija i Atanasija.

Zaključak

Prvi prevod Svetog pisma na srpskom jeziku, objavljen 1868. godine, bio je pod znatnim protestantskim uticajem. Ne samo što su prevodioci insistirali na uvođenju narodnog jezika kojim su govorili ljudi na ulicama i po svojim domovima, i što su kontrolori prevoda mahom bili protestantske veroispovesti, već je i redosled knjiga i poslanica u Novom zavetu, kao i neobjavljivanje deuterokanonskih knjiga u Starom zavetu, bilo pod jasnim protestantskim uticajem. Sam rad i konsultacije oko prevođenja bile su ohrabrivane i finansijski potporovane od strane Britanskog i inostranog biblijskog društva, koje je bilo protestantsko po svojoj provenijenciji mada se

nije bavilo prozelitskim delovanjem.

Distribucija kasnijih izdanja obavljana je preko kolporterskog sistema sa depoom u Beogradu, gde je krajem XIX i početkom XX veka verno služio Vilhelm Lihtenberger, Nemač poreklom, koji je primio srpsko podaništvo i sinove poslao na balkanska ratišta da služe u srpskoj vojsci. Evo jednog zapisa iz njegovog dnevnika:

„U Vranju je došao jedan trgovac i hteo da kupi Bibliju, ali je čuo da su Biblije protestantske. Nije poverovao ljudima, nego je sam želeo da se u to uveri. Uzeo je jedan primerak, vratio se sledećeg dana s njim i rekao: *Tri sata sam sedeo sa sveštenikom i učiteljem kako bismo uporedili ovu knjigu s crkvenim knjigama, nismo pronašli greške, i sada želim da kupim Biblije svojoj deci.* To je i učinio. U periodu od 1869. do 1871. uglavnom sam putovao po Turskoj. Gradovi Niš, Vranje, Pirot, Leskovac, Prokuplje i Kuršumlija tada su još pripadali Turskoj. Kada sam na kraju stigao u Leskovac, turska policija je najpre htela da proveri moje knjige, ali gradom se kao požar pronela vest da je iz Beograda došao prodavac knjiga i doneo Sveta pisma. Došlo je mnogo ljudi, duhovnika, učitelja, trgovaca i drugih koji su hteli da vide moje knjige, sedeli su satima i čitali ih. Neki bi uzeli svoju maramicu i uvili Bibliju u nju.“

Rasparčavanje Svetog pisma na narodnom jeziku po gradovima i unutrašnjosti zemlje veoma je potpomoglo rani razvoj evanđeoskih grupacija koje se u Vojvodini i centralnoj Srbiji javljaju krajem XIX veka, o čemu postoje detaljni i obimni izveštaji Britanskog i inostranog biblijskog društva. Isto tako, mogućnost da se Sveto pismo kupi na mađarskom, rumunskom, nemačkom i drugim jezicima, znatno je pomogla delovanje većim protestantskim crkvama u tadašnjoj Južnoj Ugarskoj, danas Vojvodini u Srbiji, kao i u kneževini Srbiji. Ali, to je bila manja aktivnost. Čitanje Svetog pisma na svom jeziku, srpskom narodu pomoglo je u razvoju duhovnosti, a Sveto pismo je dobilo počasno mesto u kući; u njega su se zapisivala razni važniji događaji vredni pamćenja: venčanja, krštenja, kao i smrti u porodici a knjiga se prenosila s jednog pokoljenja na drugo. Ostalo je zabeleženo i da je srpska vlada 1914. godine kupila 80.000 Novih zaveta i odmah razdelila vojsci.

Tako je Sveto pismo, ne samo u svojoj rukopisnoj fazi u srpskoj državi srednjeg veka, već i u ranim danima samostalne države Srbije u XIX veku, igralo značajnu ulogu u razvoju srpskog pisma i pismenosti, jezika, kao i u očuvanju identiteta.

Branko Bjelajac, Beograd

PRIHVATI ISUSA

Ako još ne poznaješ Isusa Hrista kao svog Spasitelja i Gospoda...

Isus kaže:

„Ja sam vrata, ako ko uđe kroz mene, biće spasen.”

(Jovan 10,9a)

Biblija kaže:

„Svako ko prizove ime Gospodnje biće spasen.”

(Rimljanima 10,13)

„Dragi Gospode, ja vjerujem u Tebe. Vjerujem da si poslao svoga Sina da umre na krstu za moje grijehе, da je On sahranjen i da je vaskrsnuo treći dan, baš kao što je i napisano u Bibliji. Kajem se za stvari koje sam učinio a koje su Te povrijedile. Molim Te oprosti mi moje grijehе. Molim Te dođi u moje srce i u moj život. Očisti me i pomoz mi da živim ispravno. Želim da se i moje ime nađe zapisano u knjizi života. Priznajem da si Ti moj Gospod i Spasitelj. Molim Te ispuni me Svetim Duhom kao što si obećao u Bibliji. Hvala Ti Gospode. U ime Isusa Hrista. Amin.”

***Moli ovu molitvu da Isus postane tvoj Spasitelj i Gospod.
Javi nam se ukoliko ti je potrebna pomoć u duhovnom rastu.***

Dragi čitaoci,

Molimo vas da nam pomognete da bi Antiohija i dalje mogla da stiže do vas. Ukoliko ste u mogućnosti da pomognete Antiohiju na neki od sledećih načina, molimo vas da nam se javite.

- ◆ **Autorski tekstovi** (Želja nam je da u Antiohiji bude više tekstova koje su napisali domaći autori. Ukoliko imate svoje tekstove ili svjedočanstva, koji su jezički dotjerani i lektorisani, i koji bi mogli da budu na blagoslov drugima, molimo vas da ih podijelite sa čitaocima Antiohije.)
- ◆ **Prevođenje** (Imamo pisanih tekstova koje bismo mogli da uvrstimo u Antiohiju, ali su na engleskom jeziku, pa nam je potrebna pomoć oko prevođenja. Ako ste vični prevođenju, i ako imate vremena za to, molimo vas da nam pomognete.)
- ◆ **Molitva** (Potrebna nam je podrška u molitvi, kako bismo mogli da nastavimo ovu službu i u budućnosti. Ukoliko niste u mogućnosti da pomognete na gore navede načine, onda možete da se molite za nas. Molimo vas imajte nas u svojim molitvama.)
- ◆ **Finansijski prilozi** (Mi koji radimo na realizaciji Antiohije volontiramo, ali štampanje, prevoz, pakovanje i slanje časopisa košta. Sve se finansira isključivo od dobrovoljnih priloga čitalaca. Ukoliko ste u mogućnosti da nam pomognete kao pojedinci ili crkve, molimo vas da nam se javite. Svaki prilog, bez obzira na iznos, značajan je i dobro je došao.)

Unaprijed hvala. Želimo vam mnogo Božijih blagoslova!
Antiohija

Ovaj broj Antiohije svojim finansijskim priložima su pomogli:

Vjernici iz Srpsca, Sarajeva i Beograda

Christian Missionary Alliance (CMA)

Izdaje: Evanđeoska crkva „Sveto Trojstvo“ Banjaluka | Telefon/SMS: +387 (0)65 535 931

Adresa: Antiohija, Poštanski fah 34, 78102 Banjaluka, RS/BiH | E-mail: bd@blic.net

Uređuju: Branko i Daniela Erceg | Tehnička priprema: E-dizajn, Banjaluka

Stampa: 1909, Subotica | Tiraž: 1000 primjeraka

IDE
DALJE
TEČE
TRAJE

NASTAVLJA SE...